ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮದ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂಥ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಅರಹಂತದೇವ, ನಿರ್ಗ್ರಂಥಗುರು, ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಇತರರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದೆ; ಆದರೆ ಅವರ ಗುಣ-ಅವಗುಣಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಪ್ರತೀತಿಯಿಂದ ಸುದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಭಕ್ತಿಯ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಅರಹಂತ ದೇವರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯರಿದ್ದಾರೆ, ಅನೇಕ ಅತಿಶಯ ಸಹಿತರಿದ್ದಾರೆ, ಕ್ಷುಧೆ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತರಿದ್ದಾರೆ, ಶರೀರದ ಸುಂದರತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂಗಮದಿಂದ ರಹಿತರಿದ್ದಾರೆ,ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಿಂದ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ನಷ್ಟ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಣ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಶೇಷಣಗಳು ಪುದ್ಗಲಾಶ್ರಿತವಿದ್ದರೆ ಹಲವು ಜೀವಾಶ್ರಿತವಿವೆ, ಅವನ್ನು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಓರ್ವನು ಅಸಮಾನ ಜಾತೀಯ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನೂ ಅಸಮಾನ ಜಾತೀಯ ಅರ ಹಂತ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅದರಂತೆ ಆ ಬಾಹ್ಯವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಹಂತದೇವರ ಮಹಾನತೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಆ ಜೀವದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಹಂತದೇವರ ಮಹಾನತೆಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಜೀವದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ಆ ಅರಹಂತರನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷದಾತೃ, ದೀನದಯಾಳು, ಅಧಮೋದ್ಧಾರಕ, ಪತಿತಪಾವನರೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅನ್ಯಮತದವರು ಕರ್ತೃತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಅರಹಂತರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಫಲವಂತೂ ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದು ಅರಹಂತರು ಅವಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರರಿದ್ದಾರೆ, ಆದುದರಿಂದ ಆ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಶುದ್ಧವಾದಲ್ಲದೆ ಅರಹಂತರು ಕೂಡ ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳ ದಾತೃಗಳಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅರಹಂತಾದಿಕರ ನಾಮಾದಿಗಳಿಂದ ಶ್ವಾನ ಮೊದಲಾದವು ಸ್ವರ್ಗ ಪಡೆದುವೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ನಾಮಾದಿಗಳ ಅತಿಶಯವನ್ನೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಆಗುವುದು ? ಶ್ವಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ಕೇಳುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಮಂದ ಕಷಾಯರೂಪದ ಭಾವಗಳಾಗಿರಬೇಕು, ಅವುಗಳ ಫಲದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿದೆ; ಉಪಚಾರದಿಂದ ಹೆಸರಿನ ಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ.

ಅರಹಂತಾದಿಕರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ-ಪೂಜಾದಿಗಳಿಂದ ಅನಿಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ನಾಶ ಹಾಗೂ ಇಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಯ

ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ, ರೋಗಾದಿಗಳ ನಾಶದ ಸಲುವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧನಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮತ್ತು ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟ-ಅನಿಷ್ಟದ ಕಾರಣವಂತೂ ಪೂರ್ವ-ಕರ್ಮದ ಉದಯವಿದ್ದು ಅರಹಂತರಂತೂ ಕರ್ತೃಗಳಿಲ್ಲ. ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಭಕ್ತಿರೂಪದ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವಪಾಪದ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಭಕ್ತಿಯು ಅನಿಷ್ಟದ ನಾಶಕ ಹಾಗೂ ಇಷ್ಟದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಹಿತ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗಂತೂ ಪಾಪದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಇರುವುದು. ಕಾಂಕ್ಷೆ, ವಿಚಿಕಿತ್ಸರೂಪದ ಭಾವಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳು ಹೇಗಾಗುವವು? ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರಂತೆ ಹಲವರಂತೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅನುರಾಗಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅನ್ಯಮತದವರು ಹೇಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇವರದೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯು ರಾಗರೂಪವಿದ್ದು ಆ ರಾಗದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ರಾಗದ ಉದಯ ಬಂದಾಗ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪಾಪಾನುರಾಗವಾಗುವುದು, ಆದುದರಿಂದ ಅಶುಭರಾಗವನ್ನು ಬಿಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಾದೇಯತೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇಯಂ ಭಕ್ತಿಃ ಕೇವಲಭಕ್ತಿಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಿನೋ ಭವತಿ। ತೀವ್ರರಾಗಜ್ವರವಿನೋದಾರ್ಥಮಸ್ಥಾನರಾಗನಿಷೇಧಾರ್ಥಂ ಕ್ವಚಿತ್ ಜ್ಞಾನಿನೋಽಪಿ ಭವತಿ*॥– ಎಂದು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅರ್ಥ: ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವಂಥ ಅಜ್ಞಾನೀ ಜೀವನಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ತೀವ್ರವಾದ ರಾಗ ಜ್ವರವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಥವಾ ಕುಸ್ಥಾನದ ರಾಗದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಿಂತ ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯು ಅಧಿಕತೆಯಿರುತ್ತದೆಯೇನು ?

ಉತ್ತರ: ಯಥಾರ್ಥತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ರಾಗ ಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಮುಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅನುರಾಗವಿದೆ, ಜ್ಞಾನಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶುಭವು ಬಂಧದ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಅನುರಾಗವಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಅನುರಾಗವಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇವ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಗುರುಭಕ್ತಿಯ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಗುರುಭಕ್ತಿಯು ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

---

* ಅಯಂ ಹಿ ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷ್ಯತಯಾ ಕೇವಲಭಕ್ತಿಪ್ರಧಾನಸ್ಯಾಜ್ಞಾನಿನೋ ಭವತಿ। ಉಪರಿತನಭೂಮಿಕಾಯಾಮಲಬ್ಧಾಸ್ಪದಸ್ಯಾಸ್ಥಾನರಾಗನಿಷೇಧಾರ್ಥಂ ತೀವ್ರರಾಗಜ್ವರವಿನೋದಾರ್ಥಂ ವಾ ಕದಾಚಿಜ್ ಜ್ಞಾನಿನೋಽಪಿ ಭವತೀತಿ।– ೧೩೬ ನೇ ಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆ

ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರಿಯಿದ್ದಾರೆ, ಅವರಂತೂ ಇವರು ಜೈನರ ಸಾಧುಗಳಿದ್ದಾರೆ, ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇವರ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವರ ಭಕ್ತಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಇನ್ನು ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮುನಿಗಳು ದಯೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ಶೀಲ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ತಪಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಕ್ಷುಧಾದಿ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾರೆ, ಯಾರ ಮೇಲೂ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಉಪದೇಶವಿತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಗುಣಗಳು ಪರಮಹಂಸ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯಮತದವರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿತನವಿದೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸರಿಯಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಯಾವ ಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜೀವಾಶ್ರಿತವಿದ್ದರೆ.ಅದೆಷ್ಟೋ ಪುದ್ಗಲಾಶ್ರಿತವಿವೆ; ಅವುಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅಸಮಾನ ಜಾತೀಯುವಾದ ಮುನಿ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಏಕತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಏಕತಾರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೇ ಮುನಿಗಳ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಹೋದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮುನಿಗಳ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಪುಣ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಶುಭಕ್ರಿಯಾರೂಪದ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದ ತನ್ನದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗುರುಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಶಾಸ್ತ್ರಭಕ್ತಿಯ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಈಗ ಶಾಸ್ತ್ರಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಇದು ಕೇವಲೀ ಭಗವಂತರ ವಾಣಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲಿಯ ಪೂಜ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇದು ಕೂಡ ಪೂಜ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಹಲವರಂತೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತತೆ, ದಯೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಶೀಲ, ಸಂತೋಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಿವೆಯೆಂದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಥನವಂತೂ ಅನ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಾದ ವೇದಾಂತ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಲೋಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಗಂಭೀರ ನಿರೂಪಣೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ? ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಜವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅನೇಕಾಂತರೂಪದ ನಿಜವಾದ ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ರತ್ನತ್ರಯರೂಪದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಹೋದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಯಿತೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.ಆದರೆ ಅವುಗಳ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತೀತಿ ಕೂಡ ಆಗಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಪ್ರತೀತಿಯಾದಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗದಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಆದರಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಂ' (ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ ೧-೨) ಎಂಬ ವಚನ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜೀವಾದಿತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೆ ತಾನೂ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ, ಇತರರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಆ ತತ್ತ್ವಗಳ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಭಾವದ ಹೆಸರನ್ನೇ ತತ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಭಾವವು ಭಾಸವಾದಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವನೋ ಓರ್ವ ಪುರುಷನು ಚತುರನಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಮೂಲಕ ಸ್ವರ, ಗ್ರಾಮ, ಮೂರ್ಛನ, ರಾಗಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ತಾಲ-ತಾನದ ಭೇದಗಳನ್ನಂತೂ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಸ್ವರಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪದ ಪರಿಚಯವಾದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಸ್ವರಾದಿಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಸ್ವರಾದಿಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಚತುರತೆಯು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನೋ ಓರ್ವ ಜೀವನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತತ್ತ್ವರೂಪವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಓರ್ವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಓದಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಓದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ವರಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು ಚತುರನೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಓದಿರಲಿ ಅಥವಾ ಓದದಿರಲಿ,ಒಂದುವೇಳೆ ಜೀವಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜಿಂಕೆಯು ಸ್ವರ-ರಾಗಾದಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ತುಚ್ಛಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಜೀವಾದಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಇದು ನಾನಿದ್ದೇನೆ, ಇವು ಪರವಿವೆ; ಈ ಭಾವಗಳು ಕೆಡಕಿವೆ, ಇವು ಒಳ್ಳೆಯವಿವೆ'ಯೆಂಬ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದರ ಹೆಸರು ಭಾವ-ಭಾಸನವಿದೆ. ಶಿವಭೂತಿ ಮುನಿಯು ಜೀವಾದಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು 'ತುಷಮಾಷಭಿನ್ನ'ವೆಂದು* ಉರುಹಾಕತೊಡಗಿದನು. ಇದಂತೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಭಾವರೂಪ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದನು, ಅದರಿಂದ ಕೇವಲಿಯಾದನು. ಮತ್ತು ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳ ಪಾಠಿಗಳು ಜೀವಾದಿತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಶೇಷ ಭೇದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಭಾವಭಾಸವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈಗ ಇವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಜೀವ-ಅಜೀವ ತತ್ತ್ವಗಳ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಜಿನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಜೀವದ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರಾದಿರೂಪ ಮತ್ತು ಗುಣಸ್ಥಾನ-ಮಾರ್ಗಣಾದಿ ರೂಪದ ಭೇದ-

* ತುಸಮಾಸಂ ಘೋಸಂತೋ ಭಾವವಿಸುದ್ಧೋ ಮಹಾಣುಭಾವೋ ಯ ।
ಣಾಮೇಣ ಯ ಸಿವಭೂಈ ಕೇವಲಣಾಣೀ ಫುಡಂ ಜಾಓ ॥೫೩॥ ಭಾವಪಾಹುಡ

ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಅಜೀವದ ಪುದ್ಗಲಾದಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ವರ್ಣಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತ ಹಾಗೂ ವೀತರಾಗ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಯಾವ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಸಂಗವಶದಿಂದ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರತಿಳಿಯಬೇಕಾದಾಗ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರವಾಗೇನೋ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ರೂಪವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪರದ ಅಂಶವನ್ನೂ ಬೆರಸದಂತೆ ಮತ್ತು ಪರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಶವನ್ನೂ ಬೆರಸದಂತೆ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳು ನಿರ್ಧಾರವಿಲ್ಲದ ಪರ್ಯಾಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈತನೂ ಆತ್ಮಾಶ್ರಿತವಾದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶರೀರಾಶ್ರಿತವಾದ ಉಪದೇಶ-ಉಪವಾಸಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರ ಸತ್ಯ ಮಾತನ್ನು ಆಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರ ರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮದ್ಯಕುಡಿದು ಅಮಲೇರಿದವನು ತಾಯಿಗೆ ತಾಯಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ಸತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನ ಕಥನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಈ ಆತ್ಮನು 'ನಾನೇ ಇದ್ದೇನೆ'ಂಬ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಶರೀರದ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಈ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನನಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳ ಪರಸ್ಪರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಅವನ್ನು ಎರಡೂ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಜೀವದ ಕ್ರಿಯೆಯಿದ್ದು ಪುದ್ಗಲವು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ, ಇದು ಪುದ್ಗಲದ ಕ್ರಿಯೆಯಿದ್ದು ಜೀವವು ಅದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆಯೆಂಬ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವಗಳು ಭಾಸವಾದಲ್ಲದೆ ಅವನನ್ನು ಜೀವ-ಅಜೀವದ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಇದ್ದು ಅದು ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಸ್ರವತತ್ತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಆಸ್ರವತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂಸಾರೂಪದ ಪಾಪಾಸ್ರವಗಳನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾರೂಪದ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವಗಳನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಕರ್ಮಬಂಧದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾದೇಯತೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಸಮಯಸಾರದ ಬಂಧಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.*

* ಸಮಯಸಾರದ ೨೫೪ ರಿಂದ ೨೫೮ ನೇ ಗಾಥೆಯ ನಂತರದ ಕಲಶಗಳು.

ಸರ್ವಂಸದೈವ ನಿಯತಂ ಭವತಿ ಸ್ವಕೀಯ ಕರ್ಮೋದಯಾನ್ಮರಣ ಜೀವಿತ ದುಃಖಸೌಖ್ಯಮ್ ।
ಅಜ್ಞಾನಮೇತದಿಹ ಯತ್ತು ಪರಃ ಪರಸ್ಯ ಕುರ್ಯಾತ್ಪುಮಾನ್ಮರಣ ಜೀವಿತ ದುಃಖ ಸೌಖ್ಯಮ್ ॥೧೬೮॥
ಅಜ್ಞಾನಮೇತದಧಿಗಮ್ಯ ಪರಾತ್ಪರಸ್ಯ ಪಶ್ಯಂತಿ ಯೇ ಮರಣ ಜೀವಿತ ದುಃಖ ಸೌಖ್ಯಮ್ ।
ಕರ್ಮಾಣ್ಯ ಹಂಕೃತಿರಸೇನ ಚಿಕೀರ್ಷವಸ್ತೇ ಮಿಥ್ಯಾದೃಶೋ ನಿಯತಮಾತ್ಮಹನೋ ಭವಂತಿ ॥೧೬೯॥

ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಜೀವನ-ಮರಣ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಜೀವವು ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವದ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗುವ ಮಿಥ್ಯಾಧ್ಯವಸಾಯವೇ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಅಥವಾ ಸುಖಿಮಾಡುವ ಅಧ್ಯವಸಾಯವಿದ್ದರೆ ಅದು ಪುಣ್ಯಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಕೊಂದು ಹಾಕುವ ಅಥವಾ ದುಃಖಿಮಾಡುವ ಅಧ್ಯವಸಾಯವಿದ್ದರೆ ಅದು ಪಾಪ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಹಿಂಸೆಯಂತೆ ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದವು ಪುಣ್ಯ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿವೆ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯಂತೆ ಅಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದವು ಪಾಪ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವು ಮಿಥ್ಯಾಧ್ಯವಸಾಯಗಳಿದ್ದು ಇವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಿವೆ-ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂಸಾದಿಗಳಂತೆ ಅಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಬಂಧದ ಕಾರಣವೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೇಯವೆಂದೇ ಮನ್ನಿ-ಸುವುದು.

ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ, ಆದರೆ ಅವನ ಆಯುಪೂರ್ಣವಾದಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ, ಇವನ ತನ್ನ ದ್ವೇಷಪರಿಣತಿಯಿಂದ ತಾನೇ ಪಾಪ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯಿದೆ, ಆದರೆ ಅವನ ಆಯು ಬಾಕಿ ಉಳಿದಲ್ಲದೆ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ, ಇವನು ತನ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತ ರಾಗಪರಿಣತಿಯಿಂದ ತಾನೇ ಪುಣ್ಯಕಟ್ಟಿ-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವೆರಡೂ ಹೇಯವಿವೆ; ಆದರೆ ವೀತರಾಗನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಾಜ್ಞಾತಾರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವ-ರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ ಅದು ಉಪಾದೇಯವಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ದಶೆಯಾಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು; ಆದರೆ ಇದುಕೂಡ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಿದೆ, ಹೇಯವಿದೆಯೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಡಬೇಕು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ-ವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಅದರಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅವಿರತಿ, ಕಷಾಯ, ಯೋಗ ಇವು ಆಸ್ರವದ ಭೇದಗಳಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಬಾಹ್ಯರೂಪ-ದಿಂದ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಗಳ ಜಾತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನ್ಯದೇವಾದಿಗಳ ಸೇವನೆಯರೂಪದ ಗೃಹೀತ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅನಾದಿ ಅಗೃಹಿತ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಿದೆ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರಗಳ ಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯ-ಮನದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ಯನ್ನು ಅವಿರತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದ ಪರಿಣತಿಯು ಮೂಲವಿದ್ದರೆ ವಿಷಯಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಮೂಲವಿದ್ದು ಅದರ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಷಾಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅವನ್ನೂ ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟೆಯಾಗುವುದನ್ನೂ ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಶಕ್ತಿಭೂತವಾದ ಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಸ್ರವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಯಾವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹರೂಪದ ಆಸ್ರವ ಭಾವಗಳಿವೆ, ಅವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಉಪಾಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವನ್ನು ದೂರ-ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಸ್ರವದ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಮುನಿಯು ಅನ್ಯದೇವಾದಿಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಿಂಸೆ ಅಥವಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗ-

ಳನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕೂ ಆಸ್ರವಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಅವರು ಕಪಟದಿಂದಲೂ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಕಪಟದಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಲುಪುವರು ? ಆದುದರಿಂದ ಆ ಅಂತರಂಗದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮೊದಲಾದ ರೂಪದ್ವೇಷಾಗಾದಿ ಭಾವಗಳೇ ಆಸ್ರವಗಳಿವೆ.

ಅವನ್ನು ಗುರುತಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಆಸ್ರವ ತತ್ತ್ವದ್ದೂ ಕೂಡ ಸತ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ.

ಬಂಧತತ್ತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಅಲ್ಲದೆ ಬಂಧತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಅಶುಭ-ಭಾವಗಳಿಂದ ನರಕಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಪಾಪದ ಬಂಧವಾಗುವುದನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಶುಭ ಭಾವಗಳಿಂದ ದೇವಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಪುಣ್ಯದ ಬಂಧವಾಗುವುದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರುಗಳ ದುಃಖ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಸುಖ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಗವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆ ಇವನಿಗೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವುದಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮುಂಬರುವ ಪರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವುದಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಶುಭಾಶುಭ ಭಾವಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪದ ವಿಶೇಷತೆಯಂತೂ ಅಘಾತಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅಘಾತಿ ಕರ್ಮಗಳು ಆತ್ಮ ಗುಣದ ಘಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಶುಭಾಶುಭ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪಾಪ ರೂಪಗಳೇ ಇವೆ, ಮತ್ತು ಅವೇ ಆತ್ಮ ಗುಣದ ಘಾತಕವಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧ ಭಾವಗಳಿಂದ ಕರ್ಮ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಳಿತು-ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬಂಧದ ಕುರಿತೂ ಸತ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ.

ಸಂವರತತ್ತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಅಲ್ಲದೆ ಸಂವರ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾದಿ ರೂಪದ ಶುಭಾಸ್ರವಭಾವಗಳಿಗೆ ಸಂವರವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಒಂದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಬಂಧವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂವರವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾವವಿರುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯ ಬಂಧವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆಗುತ್ತದೆ?

ಉತ್ತರ : ಆ ಭಾವವು ಮಿಶ್ರರೂಪವಿರುತ್ತದೆ, ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ವೀತರಾಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಾಗವುಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ವೀತರಾಗದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸಂವರವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಸರಾಗವುಳಿದಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಬಂಧವಿದೆ. ಆ ಒಂದು ಭಾವದಿಂದ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ,ಆದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದಿಂದಲೇ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಭ್ರಮೆಯಿದೆ. ಮಿಶ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇದು ಸರಾಗವಿದೆ ಇದು ವೀತರಾಗವಿದೆಯೆಂಬ ಪರಿಚಯವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಉಳಿದ ಸರಾಗತೆಯನ್ನು ಹೇಯರೂಪವೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇಂಥ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸರಾಗ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಂವರದ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಅಪ್ರಶಸ್ತರೂಪಗಳಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಾದೇಯರೂಪವೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅದರಂತೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಿ, ಸಮಿತಿ, ಧರ್ಮ, ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ಪರೀಷಹಜಯ, ಚಾರಿತ್ರ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂವರವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.*ಆದರೆ ಇವುಗಳದಂತೂ ಯಥಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಗುಪ್ತಿ : ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯದ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವುದು, ಪಾಪಚಿಂತನೆ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಮೌನಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಗಮನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಗುಪ್ತಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಂತೂ ಭಕ್ತಿಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದಿಂದ ನಾನಾವಿಕಲ್ಪಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ವಚನ-ಕಾಯದ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ತಡೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಶುಭಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದ್ದು ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಿತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವೀತರಾಗಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯದ ಚೇಷ್ಟೆಯಾಗದಿರುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಗುಪ್ತಿಯಿದೆ.

ಸಮಿತಿ : ಅದರಂತೆ ಪರಜೀವಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯತ್ನಾಚಾರದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಿತಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದಂತೂ ಪಾಪವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಯ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಸಂವರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಪುಣ್ಯಬಂಧದ ಕಾರಣವು ಯಾವುದಾಗುವುದು ? ಮತ್ತು ಏಷಣಾ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷವು ತೊಲಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸಮಿತಿಯಿಲ್ಲ.

ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ರಾಗವಾದ ಮೇಲೆ ಗಮನಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಆಗ ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಆಸಕ್ತಿಯ ಅಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಮಾದರೂಪದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳನ್ನು ದುಃಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಗಮನಾದಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ದಯೆಯ ಪಾಲನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಜವಾದ ಸಮಿತಿಯಿದೆ.

ಧರ್ಮ : ಅಲ್ಲದೆ ಬಂಧಮೊದಲಾದವುಗಳ ಭಯದಿಂದ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂತೂ ನಾಶವಾಗಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾವನೋ ಓರ್ವನು ದೊರೆ ಮೊದಲಾದವರ ಭಯದಿಂದ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡಸ್ತನದ ಲೋಭದಿಂದ ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ತ್ಯಾಗಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗಿಯಿಲ್ಲ. ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುವುದರಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಯಾವುದೂ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗದಿರುವಾಗ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆಗ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ : ಅದರಂತೆ ಅನಿತ್ಯಾದಿಗಳ ಚಿಂತನದಿಂದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿದು, ಹಿತಕರವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಂದ ಉದಾಸವಾಗುವುದರ ಹೆಸರು ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದಂತೂ ಹೇಗೆ ಓರ್ವನು ಮಿತ್ರನಿರುವಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವನ ಅವಗುಣ ನೋಡಿದ ನಂತರ ಉದಾಸೀನನಾಗುವನು; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗವಿತ್ತು, ನಂತರ ಅನಿತ್ಯಾದಿ ಅವಗುಣಗಳ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಿ ಉದಾಸೀನನಾದನು; ಆದರೆ ಇಂಥ ಉದಾಸೀನತೆಯು ದ್ವೇಷರೂಪವಿದೆ. ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಎಲ್ಲಿ, ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು-

*ಸ ಗುಪ್ತಿಸಮಿತಿಧರ್ಮಾನುಪ್ರೇಕ್ಷಾಪರಿಷಹಜಯ ಚಾರಿತ್ರೈಃ । ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ ೯-೨.

ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ರಾಗಮಾಡದಿರುವಂಥ ಮತ್ತು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ದ್ವೇಷ ಮಾಡದಿರುವಂಥ ನಿಜವಾದ ಉದಾಸೀನತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥ ಅನಿತ್ಯತ್ವಾದಿಗಳ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿದೆ.

ಪರೀಷಹಜಯ : ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಷುಧಾದಿಗಳು ಆದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ನಾಶದ ಉಪಾಯ ಮಾಡದಿರುವುದನ್ನು ಪರೀಷಹ ಸಹನೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಉಪಾಯವನ್ನೇನೋ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಧಾದಿ ಅನಿಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರಕಿದ ಮೇಲೆ ದುಃಖಿಯಾದನು, ರತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಾರಣ ದೊರಕಿದ ಮೇಲೆ ಸುಖಿಯಾದನು, ಆ ಸುಖ-ದುಃಖ ರೂಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳೇ ಆರ್ತಧ್ಯಾನ- ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಇಂಥ ಭಾವಗಳಿಂದ ಸಂವರ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖದ ಕಾರಣಗಳು ದೊರಕಿದ ಮೇಲೆ ದುಃಖಿಯಾಗದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಸುಖದ ಕಾರಣಗಳು ದೊರಕಿದ ಮೇಲೆ ಸುಖಿಯಾಗದಿರುವುದು, ಜ್ಞೇಯರೂಪದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನಾಗಿರುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಪರೀಷಹಜಯವಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರ : ಆದರಂತೆ ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾವದ್ಯಯೋಗದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಚಾರಿತ್ರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವ್ರತಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಶುಭಯೋಗವನ್ನು ಉಪಾದೇಯತೆಯಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. **ಆದರೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ರವ ಪದಾರ್ಥದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾವ್ರತ-ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಆಸ್ರವರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವು ಉಪದೇಯ ಹೇಗಾಗುವವು ? ಮತ್ತು ಆಸ್ರವವಂತೂ ಬಂಧದ ಸಾಧನವಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರವು ಮೋಕ್ಷದ ಸಾಧನವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಮಹಾ ವ್ರತಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಆಸ್ರವ ಭಾವಗಳಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸಕಲ ಕಷಾಯರಹಿತವಾದ ಆ ಉದಾಸೀನ ಭಾವದ ಹೆಸರೇ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ.**

ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ದೇಶಘಾತಿ ಸ್ಪರ್ಧಕಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಯಾವ ಅತ್ಯಂತ ಮಂದವಾದ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಚಾರಿತ್ರದ ಮಲವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಸಾವದ್ಯಯೋಗದ ತ್ಯಾಗವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಓರ್ವ ಪುರುಷನು ಕಂದಮೂಲ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕ ದೋಷವುಳ್ಳ ಹಸಿರು ಕಾಯಿದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಹಸಿರು ಕಾಯಿಗಳ ಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮುನಿಗಳು ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ತೀವ್ರ ಕಷಾಯರೂಪದ ಭಾವಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅದೆಷ್ಟೋ ಮಂದಕಷಾಯರೂಪದ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಚಾರಿತ್ರದ ಹದಿಮೂರು ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ?

ಉತ್ತರ : ಅದು ವ್ಯವಹಾರ ಚಾರಿತ್ರ ಹೇಳಿದೆ, ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರವು ಉಪಚಾರದ ಹೆಸರಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳಿದ್ದ ಮೇಲೆಯೇ ವೀತರಾಗ ಚಾರಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಸಂಬಂಧ ತಿಳಿದು ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದೆ; ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಕಷಾಯರಹಿತವಾದ ಭಾವವೇ ನಿಜವಾದ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂವರದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಸಂವರದ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಜರಾತತ್ತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಆದರಂತೆ ಈ ಅನಶನ ಮೊದಲಾದ ತಪದಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯ ತಪವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯತಪವನ್ನಂತೂ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ವೃದ್ಧಿಸುವ ಸಲು

ವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಕಾರಣವಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ತಪವನ್ನು ಕೂಡ ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಾಹ್ಯದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದೇ ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಕಾರಣವಾದರೆ ತಿರ್ಯಂಚಾದಿಗಳೂ ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅವಂತೂ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸುತ್ತವೆ; ಸ್ವಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪವಾಸಾದಿರೂಪದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಾಹ್ಯ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನಂತೂ ಮಾಡಿತು; ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವು ಅಶುಭ, ಶುಭ, ಶುದ್ಧರೂಪವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಹಾಗೆ ಪರಿಣಮಿಸಲಿ. ಇದರಿಂದ ಅಧಿಕ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕಡಿಮೆ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದೆಂಬ ನಿಯಮವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದು, ಆಗ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದುವೇ ನಿರ್ಜರೆಯ ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವವು; ಹಾಗಂತೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವು ದುಷ್ಟವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ?

ಒಂದು ವೇಳೆ ಉಪಯೋಗವು ಹೇಗೆ ಅಶುಭ, ಶುಭ, ಶುದ್ಧರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂಧ-ನಿರ್ಜರೆಗಳಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಉಪವಾಸಾದಿ ತಪವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಜರೆಯ ಕಾರಣ ಹೇಗೆ ಉಳಿಯಿತು ? ಅಲ್ಲಿ ಅಶುಭ-ಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬಂಧದ ಕಾರಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದರೆ, ಶುದ್ಧಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ಜರೆಯ ಕಾರಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹಾಗಾದರೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತಪಸಾ ನಿರ್ಜರಾ ಚ' (೯-೩) ವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ?

ಉತ್ತರ : ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಇಚ್ಛಾನಿರೋಧಸ್ತಪಃ' - *ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದರ ಹೆಸರು ತಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶುಭಾಶುಭ ಇಚ್ಛೆಗಳು ದೂರವಾದನಂತರ ಉಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧವಾಗುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜರೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ತಪದಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಆಹಾರಾದಿ ರೂಪವಾದ ಅಶುಭದ ಇಚ್ಛೆಯು ದೂರವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ತಪವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳು ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೂ ಇರುತ್ತದಲ್ಲವೆ?

ಉತ್ತರ : ಜ್ಞಾನೀಜನರಿಗೆ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಇಚ್ಛೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಶರೀರ ಅಥವಾ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಶಿಥಿಲತೆಯ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಆಗ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಜಿತನಾಥ ಮೊದಲಾದ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ತೀರ್ಥಂಕರರು ದೀಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಎರಡೇ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನೇಕೆ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ? ಅವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಕೂಡ ಅಧಿಕವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು ಹಾಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ವೀತರಾಗ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದರು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಅನಶನಾದಿಗಳಿಗೆ ತಪವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ?

ಉತ್ತರ : ಅವನ್ನು ಬಾಹ್ಯತಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. 'ಇವನು ತಪಸ್ವಿಯಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಕಂಡು ಬರಲಿ'ಎನ್ನುವುದು ಬಾಹ್ಯದ ಅರ್ಥವಿದೆ: ಆದರೆ ತಾವಂತೂ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಣಾಮಗಳಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವಿರಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಣಾಮಶೂನ್ಯವಾದ ಶರೀರದ ಕ್ರಿಯೆಯು ಫಲದಾಯಕವಿಲ್ಲ.

---

* ಧವಲ ಪುಸ್ತಕ ೧೩, ಖಂಡ ೫, ಭಾಗ ೪, ಸೂತ್ರ ೨೬, ಪುಟ ೫೪

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಕಾಮ-ನಿರ್ಜರೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಸಿವೆ-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಜರೆ ಹೇಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ?

ಉತ್ತರ : ಅಕಾಮನಿರ್ಜರೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಸಿವೆ-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡುವುದಿದೆ, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮಂದಕಷಾಯರೂಪದ ಭಾವಗಳಿದ್ದರೆ ಪಾಪದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ದೇವಾದಿ ಪುಣ್ಯದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತೀವ್ರಕಷಾಯಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕಷ್ಟಸಹಿಸುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಬಂಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ತಿರ್ಯಂಚಾದಿಗಳು ದೇವವೇ ಆಗಬೇಕು, ಹಾಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಸಿವೆ-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅದು ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವಿರುವಂತೆ ಫಲ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ. ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನವಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತರಂಗ ತಪದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಇವನ್ನು ತಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಬಾಹ್ಯ ತಪ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗತಪವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಕೂಡ ತಪವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ,-

> ಕಷಾಯವಿಷಯಾಹಾರೋ ತ್ಯಾಗೋ ಯತ್ರ ವಿಧೀಯತೇ ।
> ಉಪವಾಸಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಶೇಷಂ ಲಂಘನಕಂ ವಿದುಃ ॥

ಎಲ್ಲಿ ಕಷಾಯ-ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಉಪವಾಸವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಉಳಿದುವನ್ನು ಶ್ರೀಗುರುಗಳು ಲಂಘನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನಾವು ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ?

ಉತ್ತರ : ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನೀನು ಕೆಳಗುರುಳ ಬಯಸಿದರೆ ನಾವೇನು ಮಾಡುವುದು ? ನೀನು ಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾಡು ಅಥವಾ ಬಿಡು; ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಹಾರಾದಿಗಳ ಅನುರಾಗ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ರಾಗವು ಬಿಟ್ಟಿತು ಅಷ್ಟೇ ಬಿಟ್ಟಿತು; ಆದರೆ ಇದನ್ನೇ ತಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಇದರಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಬೇಡ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅಂತರಂಗ ತಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ವಿನಯ, ವೈಯಾವೃತ್ಯ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ರೂಪದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿನ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ತಪಗಳಂತೆಯೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಹೇಗೆ ಅನಶನಾದಿಗಳು ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ ಹಾಗೆ ಇವು ಕೂಡ ಬಾಹ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನಗಳು ಅಂತರಂಗ ತಪಗಳಲ್ಲ. ಇಂಥ ಬಾಹ್ಯಪ್ರವರ್ತನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಶುದ್ಧತೆಯಾಗುವುದರ ಹೆಸರು ಅಂತರಂಗ ತಪವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಧಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗರೂಪದ ಪರಿಣತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಆಗಂತೂ ನಿರ್ಜರೆಯೇ ಇದೆ; ಬಂಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ ಶುದ್ಧತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಅಂಶವೂ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧತೆಯಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ನಿರ್ಜರೆಯಿದೆ. ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಶುಭ ಭಾವಗಳಿವೆ ಅದರಿಂದ ಬಂಧವಿದೆ. ಇಂಥ ಮಿಶ್ರ ಭಾವಗಳು ಯುಗಪತ್ ಆಗುತ್ತವೆ, ಆಗ ಬಂಧ ಮತ್ತು ನಿರ್ಜರೆ ಎರಡೂ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಶುಭಭಾವಗದಿಂದ ಪಾಪದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಪುಣ್ಯದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಶುದ್ಧಭಾವಗಳಿಂದ ಎರಡರ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದೇಕೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ?

ಉತ್ತರ : ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕುಗ್ಗುವಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪದ ವಿಶೇಷವೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅನುಭಾಗದ ಕುಗ್ಗುವಿಕೆಯು ಪುಣ್ಯ-ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಅನುಭಾಗದ ತೀವ್ರ ಬಂಧ-ಉದಯುವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪಾಪ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಪರಮಾಣುಗಳು ಬದಲಾಗಿ ಶುಭ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸಂಕ್ರಮಣವು ಶುಭ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ಎರಡೂ ಭಾವಗಳಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ನಿಯಮವು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ, ವಿಶುದ್ಧತೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ನಿಯಮವು ಸಂಭವವಿದೆ.

ನೋಡಿರಿ! ಚತುರ್ಥಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ, ಆತ್ಮಚಿಂತನೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜರೆಯಿಲ್ಲ, ಬಂಧವೇ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪಂಚಮ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನು ವಿಷಯ ಸೇವನೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯವಮಾಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಗುಣಶ್ರೇಣೀ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂಧವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪಂಚಮಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನು ಉಪವಾಸ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೊದಲಾದ ತಪ ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನು ಆಹಾರ-ವಿಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಅಧಿಕ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಬಂಧವು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಜರೆಯಿಲ್ಲ, ಅಂತರಂಗದ ಕಷಾಯ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಗ್ಗುವುದರಿಂದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನಶನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ತಪವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರ ತಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಉಪಚಾರದ ಅರ್ಥವು ಒಂದೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಸಾಧನದಿಂದ ಯಾವ ವೀತರಾಗಭಾವರೂಪದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಾಗುವುದು ಆ ನಿಜವಾದ ತಪವು ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಧನವನ್ನು ಮತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನು ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ಆ ಧನದಿಂದ ಅನ್ನ ತಂದು ಅದರ ಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಗಳ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಧನವನ್ನು ಮತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಯಾವನೋ ಓರ್ವನು ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇವನ್ನೇ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ಮರಣವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವನು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನಶನಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ತಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನಶನಾದಿಗಳ ಸಾಧನದಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ-ಮೊದಲಾದರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತನೆಮಾಡಿ ವೀತರಾಗಭಾವರೂಪವಾದ ಸತ್ಯ ತಪದ ಪೋಷಣೆ ಮಾಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅನಶನಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ತಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಯಾವನೋ ಓರ್ವನು ವೀತರಾಗಭಾವರೂಪದ ತಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಇವನ್ನೇ ತಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವನು.

ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳುವುದು, ನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮವಂತೂ ವೀತರಾಗ ಭಾವವಿದ್ದು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷಗಳು ಬಾಹ್ಯ ಸಾಧನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮಾಡಿವೆ ಅವಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಧರ್ಮಸಂಜ್ಞೆಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿರ್ಜರೆಯ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮರಣ-ರೋಗ-ಕ್ಲೇಶ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖ

ಗಳು ದೂರವಾದವು, ಅನಂತಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಲೋಕಾಲೋಕವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಾಯಿತು, ತ್ರಿಲೋಕಪೂಜ್ಯತೆಯಾಯಿತು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಅದರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ದುಃಖ ದೂರ ಮಾಡುವ, ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗೂ ಪೂಜ್ಯವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ. ಇವುಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಮೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇವನಿಗೆ ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯಾವ ವಿಶೇಷತೆಯಾಯಿತು ?

ಅದರಂತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದ್ದು ಅದರ ಅನಂತಗುಣಿತ ಸುಖವು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದೂ ಇವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.ಆದರೆ ಈ ಗುಣಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸ್ವರ್ಗ–ಮೋಕ್ಷಸುಖದ ಜಾತಿಯು ಒಂದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅದರ ಜಾತಿಯು ಇವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸುಖದ ಜಾತಿಯು ಇವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವನೂ ಉತ್ತಮವೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಓರ್ವನು ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಭೆಯ ಜನರೆಲ್ಲರು ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ತಾನೂ ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇಂದ್ರರುಗಳಿಗಿಂತ ಅನಂತಗುಣ ಸುಖವು ಸಿದ್ಧರಿಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡಿಲ್ಲವೇನು?

ಉತ್ತರ : ಹೇಗೆ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶರೀರದ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಗಿಂತ ಕೋಟಿಗುಣಿತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಜಾತಿ ಒಂದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯ ಮಹಿಮೆಯಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಉಪಮಾಲಂಕಾರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಿದ್ಧಸುಖವನ್ನು ಇಂದ್ರಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಅನಂತಗುಣಿತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಜಾತಿ ಒಂದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಸುಖದ ಮಹಿಮೆಯಿದ್ದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಉಪಮಾಲಂಕಾರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಆ ಸಿದ್ಧರ ಸುಖ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಸುಖದ ಜಾತಿಯು ಒಂದೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದಿರಿ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಧರ್ಮಸಾಧನದ ಫಲವು ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಧರ್ಮಸಾಧನದ ಫಲವು ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಓರ್ವನು ಇಂದ್ರ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ, ಓರ್ವನು ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವೆರಡನ್ನು ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಧರ್ಮದ ಫಲವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವನ ಸಾಧನವು ಅಲ್ಪವಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಇಂದ್ರ ಪದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ, ಯಾವನ ಸಾಧನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಅವನು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದೂ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಜಾತಿಯು ಒಂದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾವನು ಕಾರಣದ ಜಾತಿಯು ಒಂದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಕಾರ್ಯದ ಜಾತಿಯು ಕೂಡ ಒಂದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರಣವಿಶೇಷವಿದ್ದ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾರ್ಯವಿಶೇಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಸುಖ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ ಸುಖದ ಜಾತಿಯು ಒಂದಿದೆಯೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದೆವು.

ಅದರಂತೆ ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಔಪಾಧಿಕ ಭಾವಗಳಿದ್ದವು, ಅವುಗಳ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವರೂಪದ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನಾದನು. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾಣುವು ಸ್ಕಂಧದಿಂದ ಪೃಥಕ್ಕಾದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಕರ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಶೇಷ

ವೆಂದರೆ ಅವನು ಎರಡೂ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖೀ-ಸುಖೀಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಅಶುದ್ಧ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಯಿದ್ದನು, ಈಗ ಅದರ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ನಿರಾಕುಲ ಲಕ್ಷಣವಿರುವ ಅನಂತಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

ಅದರಂತೆ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಯಾವಸುಖವಿದೆ ಅದು ಕಷಾಯಭಾವಗಳಿಂದ ಆಕುಲತೆಯ ರೂಪವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ದುಃಖವೇ ಇದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಮತ್ತು ಇದರ ಜಾತಿಯು ಒಂದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಸುಖದ ಕಾರಣವು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷಸುಖದ ಕಾರಣವು ವೀತರಾಗಭಾವವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಕಾರಣದಲ್ಲಿಕೂಡ ವಿಶೇಷವಿದೆ; ಆದರೆ ಇಂಥ ಭಾವವು ಇವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದ್ದೂಕೂಡ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅಭವ್ಯನಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ (೨೭೬-೨೭೭ನೇ ಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆ) ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಇನ್ನು ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವನ್ನು ಇವನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸಂವೇಗ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಬೀಜ ಬಿತ್ತದೆ ಭೂಮಿಯ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೂ ಧಾನ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾದಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾಸವುಳ್ಳವರ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ಕಥನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಸಲುವಾಗಿ ಸಾಧನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವುದು, ಕಲಿಸುವುದು, ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವುದು, ಓದುವುದು, ಪಠಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ. ಈ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೇನಿದೆಯೆಂಬುದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ; ಸ್ವಯಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಉಪದೇಶ ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ತನ್ನಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಮಯನೋಡಿ ಇತರರದೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರದೂ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಯಾರೂ ಉಪದೇಶ ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಲಿ, ತಾವೇಕೆ ವಿಷಾದ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ? ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದ ಭಾವ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ವ್ಯಾಕರಣ, ನ್ಯಾಯ, ಕಾವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಅವಂತೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಾರಣಗಳಿವೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹಿತದ ನಿರೂಪಣೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಅಧಿಕವಿದ್ದರೆ ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಾಡಿ ನಂತರ ಆತ್ಮಹಿತಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮಹಿತಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಸುಲಭಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು.

ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ-ಮಾಡುತ್ತ ಆಯುಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವ-ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗದಿರುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಅವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥವಾಗದಂಥ ಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇಕೆ ರಚಿಸಿದರು ? ಸುಲಭರೂಪವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇಕೆ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ? ಅವುಗಳ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇರಲಿ-ಲ್ಲವಲ್ಲವೆ ?

ಉತ್ತರ : ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಇವೆ; ಆದರೆ ಅಪಭ್ರಂಶ-ಸಹಿತವಿವೆ. ಮತ್ತು ದೇಶ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ, ಆದರೆ ಮಹಾಪುರುಷರು ಶಾಸ್ತ್ರಗ-ಳಲ್ಲಿ ಅಪಭ್ರಂಶ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇಕೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ? ಬಾಲಕರು ತೊದಲು ಆಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡವರು ಆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ದೇಶದ ಭಾಷಾರೂಪಶಾಸ್ತ್ರವು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಥವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು ? ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಶುದ್ಧ ಶಬ್ದಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣವಿಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲ; ಲಕ್ಷಣ-ಪರೀಕ್ಷೆ ಮೊದಲಾದವು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ವಚನದ ಮೂಲಕ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ಣಯವು ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕಥನ ಮಾಡಿದೆ. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂದನಂತರವೇ ಉಪದೇಶ-ವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಅಧಿಕ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥನಿರ್ಣಯವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತಭಾಷಾರೂಪದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ಉತ್ತರ : ಕಾಲದೋಷದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಜೀವರುಗಳ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು. ಅಷ್ಟಾದರೂ ಆಗಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಈ ಭಾಷಾಗ್ರಂಥ ರಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾರು ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ಅವರು ಇಂಥ ಗ್ರಂಥ-ಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರು ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾನಾಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ-ಗಳ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ವಾದ-ವಿವಾದ ಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ನ್ಯಾಯದ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ಯ ತೋರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ,ಕಾವ್ಯದ ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಇಂಥ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋ-ಜನದೊಡನೆ ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಧರ್ಮಾತ್ಮರುಗಳಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಅಷ್ಟು ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಆ ತತ್ತ್ವಾದಿಗಳ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವವರೇ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು-ಪಂಡಿತರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಆದರಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಾದಿಗಳ ಫಲದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ಪುರಾಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ, ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ಆಚಾರಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಗುಣಸ್ಥಾನ-ಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನ,ಕರ್ಮ

ಪ್ರಕೃತಿ, ತ್ರಿಲೋಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ಕರಣಾನುಯೋಗದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ತಾವು ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅದು ಗಿಳಿಪಾಠದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದು. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಗುಣಸ್ಥಾನಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ನಮ್ಮದು ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆಯೆಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಇದರಿಂದ ನರಕಾದಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ದೊರಕುವವು, ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂತೂ ಆಗಲಾರದು.

ಮೊದಲು ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು, ನಂತರ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು ಸಂಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಗುಣಸ್ಥಾನಾದಿಗಳ ರೂಪವು ಜೀವದ ವ್ಯವಹಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತ ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು.

ಆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರೂಪವಾದ ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕಾರಣವಿವೆ. ಮತ್ತು ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೆ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮರೂಪ ಪರವನ್ನು ಪರರೂಪ ಮತ್ತು ಆಸ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ಆಸ್ರವಾದಿಗಳರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅನ್ಯ ಜೀವರುಗಳು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮುಖದಿಂದಂತೂ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಓರ್ವ ತರುಣನು ಸ್ತ್ರೀಯುವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ವಿಷಯಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಹೋಗುವರು; ಆದರೆ ಅವನಂತೂ ಹೇಗೆ ಕಲಿತಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಾವ ಭಾಸನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ತಾನು ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ತನಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯತತ್ತ್ವದ ಅಂಶವನ್ನು ಅನ್ಯತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದರ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳವರೆಗೆ ಓದಿದರೂ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಯಸಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಇಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಭವ್ಯಸೇನನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಅವನಂತೂ ಪಾಪಿಯಿದ್ದನು, ಅವನಿಗೆ ಹಿಂಸಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಭಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗ್ರೈವೇಯಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಂಥ ಜೀವನಿಗೆ ಇಂಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಅವನಂತೂ ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತನಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಿವೆಯೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ, ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜೀವಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವುದು ಹೇಳಿದೆ. ಆಗಮಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂದು ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನು ನಾನಿದ್ದೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಿದ್ದೇನೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕೇವಲ ಚೈತನ್ಯದ್ರವ್ಯದ ಅನುಭವ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾದ ಆಗಮ ಜ್ಞಾನವು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ.

ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರದ ಅನ್ಯಥಾರೂಪ

ಈಗ ಇವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರದ ಸಲುವಾಗಿ ಎಂಥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೇಲಿದೆ, ಆದರೆ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸುಧಾರಿಸುವ-ಕೆಡುವ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಿಣಾಮಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೇಗಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವನೆಯಿದೆ ಅದರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವನೆಯಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಫಲವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮುಂದೆ ಮಾಡುವೆವು ಅಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಹ್ಯ ಆಚರಣೆಯದೇ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ.

ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಕುಲಕ್ರಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಅನುಕರಣ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯೆ, ಲೋಭಾದಿಗಳಿಂದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವೆಲ್ಲಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ ? ಅವರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದವರಿದ್ದರೆ ಹಲವರು ಕಷಾಯಯುಕ್ತರಿದ್ದಾಗ; ಆ ಅಜ್ಞಾನ ಭಾವ ಮತ್ತು ಕಷಾಯಗಳಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಹಲವರಂತೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಫಲವು ದೊರಕಬಹುದೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ವ್ರತ-ತಪ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಆಚರಣೆಯು ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ವ್ರತಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವುದು, ನಂತರ ಕಷಾಯ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನ ಮಾಡುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಯೋಗೀಂದ್ರದೇವರು ಶ್ರಾವಕಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ-

'ದಂಸಣಭೂಮಿಹಂ ಬಾಹಿರಾ, ಜಿಯ ವಯರುಕ್ಖ ಣ ಹುಂತಿ'- ಎಂದರೆ ಎಲೈ ಜೀವನೇ ! ಈ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಭೂಮಿಯಿಲ್ಲದೆ ವ್ರತರೂಪದ ವೃಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರು ಯಥಾರ್ಥ ಆಚರಣೆ ಆಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ-

ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಧಾರಣಮಾಡಿ ಕೂಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ-ಕಷಾಯದ ವಾಸನೆಯು ದೂರವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಗೆ-ಹೇಗೋ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ-ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಓರ್ವನು ಅಧಿಕ ಉಪವಾಸದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ಬಾಧೆಯಿಂದ ದುಃಖಿಯಾಗಿ ರೋಗದ ಹಾಗೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ, ಧರ್ಮಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಮೊದಲೇ ತನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇಕೆ

ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ? ದುಃಖಿಯಾಗುವಲ್ಲಿ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವಾಗುವುದು, ಅದರ ಫಲವು ಒಳ್ಳೆಯದು ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದು ? ಅಥವಾ ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗದಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ವಿಷಯ-ಪೋಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅನ್ಯ ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಾದಾಗ ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅನ್ಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರ ಮಾಡುವನು, ಮತ್ತು ತುಪ್ಪನ್ನಂತೂ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಉಪಾಯ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯಸ್ನಿಗ್ಧ ವಸ್ತುವಿನ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದವುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರೀಷಹಗಳ ಸಹನೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ವಿಷಯ-ವಾಸನೆಯು ಬಿಟ್ಟಿರದಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ ? ಸುಲಭ ವಿಷಯ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಂತರ ವಿಷಮ ವಿಷಯಗಳ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದು ? ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಾಗಭಾವವು ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ದುಃಖವಾದಾಗ ಪರಿಣಾಮ ತೊಡಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಅವಲಂಬನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಕ್ರೀಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಎಷ್ಟೋ ಪಾಪಿಗಳು ಜೂಜು ಮೊದಲಾದ ಕೆಟ್ಟವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ, ಅಥವಾ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿರಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕಾಲ ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವುದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಪಿಗಳು ಮೊದಲು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ, ನಂತರ ಅದರಿಂದ ದುಃಖಿಗಳಾದಾಗ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು-ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದು ಒಂದು ಆಟವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಭಂಗ ಮಾಡುವುದು ಮಹಾಪಾಪವಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಮೊದಲು ವಿಚಾರರಹಿತರಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಉಪದೇಶವೇನೆಂದರೆ ಮೊದಲು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗು; ನಂತರ ಯಾವುದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವೆ ಅದರ ದೋಷ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು; ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು; ಆನಂತರ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳು; ವರ್ತಮಾನ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕೂಡ್ರಬೇಡ; ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲನೆಯಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡು; ಮತ್ತು ಶರೀರದ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಭಾವಾದಿಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು. ಅದನ್ನೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ನಿರಾದರದ ಭಾವವಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಚಾಂಡಾಲ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಮರಣದವರೆಗೆ ಕಷ್ಟವಾದರೆ ಆಗಲಿ, ಆದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕುರಿತು ನಿರಾದರ ಭಾವನೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ಯಾರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತತೆಯಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ನಂತರ ಯಾವುದರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವರು ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತರಾಗತೊ-

ಡಗುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಉಪವಾಸದ ಧಾರಣೆ–ಪಾರಣೆಯ ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭಿಗಳಾಗಿ ಗರಿಷ್ಠ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅಧಿಕ ಶೀಘ್ರತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಡ್ಡು ಹಾಕಿ ನೀರು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಒಡೆದೊಡನೆ ಪ್ರವಾಹವು ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ವಿಷಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಯಿತು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವಿಷಯ ವೃತ್ತಿಯು ತೀವ್ರವಾಗತೊಡಗುವುದು; ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯು ದೂರವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕರಾಗವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಫಲವಂತೂ ರಾಗ ಭಾವವು ದೂರವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ವಿರಕ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಕೂಡ ಅಲ್ಪ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಆಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉನ್ನತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಮಾದವೂ ಆಗದಂಥ ಮತ್ತು ಆಕುಲತೆಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂಥ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದವರು ಒಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಧಿಕ ಸ್ವಚ್ಛಂದಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಂದು ಧರ್ಮ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದರೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಂಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವು ಬಂದು ತಲುಪಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದವುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮಸಾಧನವಿಲ್ಲದವರು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಧಿಕ ಆಡಂಬರದಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಧನಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಭೋಜನ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಉಡುಪು ಧರಿಸುವುದು, ಸ್ತ್ರೀ–ಸೇವನೆ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮತನವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ನಂತರ ದುಷ್ಟವ್ಯಾಪಾರಾದಿಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಲೋಕನಿಂದ್ಯವಾದ ಪಾಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಚವಾಗಿ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಿಯೆ ಅತ್ಯಂತ ನೀಚವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು ಇಂಥ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬ ಲೋಕ ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರ ಇನ್ನೊಂದು ಕೀಳು ವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿದರೆ ಅಪಹಾಸ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವರು ಕೂಡ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ತಮ್ಮ ರಾಗಾದಿಗಳು ಎಷ್ಟು ದೂರವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವ ಪದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧರ್ಮ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸಂಭವವಿದೆ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಪರಾಗಾದಿಗಳು ದೂರವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೆಳಗಿನ ಪದದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ಉಚ್ಚ ಪದವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ನೀಚ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದು ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮದ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸ್ತ್ರೀ-ಸೇವನಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯುಳ್ಳವರು ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಮಾಡಬಾರದೋ ?

ಉತ್ತರ : ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ಸರ್ವಥಾ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಕೆಲವೊಂದು ದೋಷ ತಗಲುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ತ್ಯಾಗವು ಸಂಭವವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯುಳ್ಳವರೂ ಮಾಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸದಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಕಷಾಯಭಾವಗಳಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಓರ್ವನು ಸಪ್ತವ್ಯಸನಗಳ ಸೇವನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವನು ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ? ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಧರ್ಮವಿದ್ದರೂ ಮೊದಲು ಸಪ್ತವ್ಯಸನದ ತ್ಯಾಗವಾದಾಗಲೇ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಉಳಿದುವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಂಥ ಜೀವನು ಧರ್ಮದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೌಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಕೆಲವರು ದಯಾಧರ್ಮವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಿ ಪೂಜೆ–ಪ್ರಭಾವನೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯದ ಉತ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಪೂಜೆ-ಪ್ರಭಾವನಾದಿಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿ ಹಿಂಸಾದಿಗಳ ಭಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಹಲವರು ತಪದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಆರ್ತಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೂಡ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನು ತಪಸ್ವಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ನಿಃಶಂಕರಾಗಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ದಾನದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಪ ಮಾಡಿ ಧನೋಪಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ದಾನಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಹಲವರು ಆರಂಭತ್ಯಾಗದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಯಾಚನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.* ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗಣನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಪಾಪದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಓರ್ವ ಅವಿವೇಕಿಯಾದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾನಿಗೊಳಗಾಗದಂತೆ ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಲಾಭವಿದ್ದು ಅವನು ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅಧಿಕ ಲಾಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನು; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ವೀತರಾಗಭಾವವಿದ್ದು ಅವನು ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅಧಿಕ ವೀತರಾಗಭಾವವು ಹೇಗಾಗುವುದು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು, ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲಧರ್ಮವು ವೀತರಾಗಭಾವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವಿವೇಕಿಗಳು ವಿಪರೀತ ಧರ್ಮದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರದ ಆಭಾಸವು ಕೂಡ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರಂತೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಅಣುವ್ರತ–ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಪರಿಣಾಮಗಳಿವೆ, ಯಾವುದೇ ಮಾಯೆ–ಲೋಭಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ; ಅವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಯಾವುದೇ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳ ಭೋಗಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮೊದಲು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಮೋಕ್ಷದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಸಾಧನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಾವಂತೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬನು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಅಮೃತವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಅಮೃತದ ಗುಣವಂತೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ತನ್ನ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಫಲವು ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ; ಫಲವಂತೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

---

* ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮೊದಲಾದ ಶೌಚಧರ್ಮದ ಕಥನ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬಂದಾಗ ಧರ್ಮ ಬಿಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದರೆ ಎಂಬ ಕಥನ ಮಾಡುವುದಿದೆಯೆಂದು ಪಂ. ಟೋಡರಮಲ್ಲರ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸಮ್ಯಕ್' ಪದವಿದ್ದು ಅದು ಅಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಆಚರಣೆಯ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಇದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಿ ನಂತರ ಚಾರಿತ್ರವಾದರೆ ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಓರ್ವ ಕೃಷಿಕನು ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಧಾನ್ಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಹುಲ್ಲು-ಕಸವೇ ಬರುವುದು; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನಂತೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ದೇವ ಪದ ಮೊದಲಾದುವೇ ದೊರಕುವವು.

ಆದರಂತೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜೀವರುಗಳು ತತ್ತ್ವಾದಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಡ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಕೇವಲ ವ್ರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜೀವರುಗಳು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನಗಳ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿ ವ್ರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ವ್ರತಾದಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಥಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಜ್ಞಾನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಯು ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಿತ್ರವೇ ಇದೆ.

ಇದನ್ನೇ ಸಮಯಸಾರಕಲಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,—

ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತಾಂ ಸ್ವಯಮೇವ ದುಷ್ಕರತರೈರ್ಮೋಕ್ಷೋನ್ಮುಖೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ
ಕ್ಲಿಶ್ಯಂತಾಂ ಚ ಪರೇ ಮಹಾವ್ರತತಪೋಭಾರೇಣ ಭಗ್ನಾಶ್ಚಿರಮ್ ।
ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಿದಂ ನಿರಾಮಯಪದಂ ಸಂವೇದ್ಯಮಾನಂ ಸ್ವಯಂ
ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಗುಣಂ ವಿನಾ ಕಥಮಪಿ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಕ್ಷಮಂತೇ ನ ಹಿ ॥೧೪೨॥

ಅರ್ಥ : ಮೋಕ್ಷದಿಂದ ಪರಾಙ್ಮುಖವಾದಂಥ ಅತ್ಯಂತ ದುಸ್ತರವಾದ ಪಂಚಾಗ್ನಿ ತಪ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತಾವೇ ಕ್ಲೇಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ; ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಮಹಾವ್ರತ ಹಾಗೂ ತಪದ ಭಾರದಿಂದ ಚಿರಕಾಲದವರೆಗೆ ಕ್ಷೀಣರಾಗುತ್ತ ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪಡಲಿ; ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪವು, ಸಮಸ್ತ ರೋಗರಹಿತವಾದ ಪದವು, ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವು ಅದನ್ನು ಜ್ಞಾನಗುಣವಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾಸಿಯ ಕಥನ ಮಾಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಚಾರಿತ್ರಗಳಿದ್ದರೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತನ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ಸಂಯಮಭಾವವನ್ನು ಅಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮತ್ತು ಇವೇ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾದ ನಂತರವೇ ಆಚರಣೆಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ.

ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಂತೂ ಅಣುವ್ರತ-ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಯಾರೋ ತಿಳಿಯಬಹುದು; ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪಾಪಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಗಳು ಅಂತಿಮ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ,

ಮತ್ತು ಪಂಚಪರಾವರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೊಂದು ಸಾಗರದವರೆಗೆ ದೇವಾಯುವಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅನಂತಬಾರಿ ಆಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಇಂಥ ಉಚ್ಚಪದವಂತೂ ಯಾವಾಗ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಣಾಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಹಾವ್ರತಪಾಲಿಸುವುದು, ಅತ್ಯಂತ ಮಂದಕಷಾಯಿಯಾಗುವುದು, ಈ ಲೋಕ-ಪರಲೋಕಗಳ ಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಕೇವಲ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷಿಯಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದು ಆಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು.ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಂತೂ ವಿಪರೀತತೆಯಿಲ್ಲ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಪರೀತತೆಯಿದೆ; ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಇವರ ಧರ್ಮಸಾಧನೆ ಹೇಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತತೆಯು ಹೇಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಮೊದಲಂತೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನರಕಾದಿಗಳ ದುಃಖತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮ-ಮರಣಾದಿಗಳ ದುಃಖ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದಾಸರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ದುಃಖಗಳನ್ನಂತೂ ದುಃಖವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರ-ಅಹಮಿಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರು ವಿಷಯಾನುರಾಗದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅದನ್ನೂ ದುಃಖವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿರಾಕುಲವಾದ ಸುಖದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅವರನ್ನೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಲ್ಲದೆ ವಿಷಯ ಸುಖಾದಿಗಳ ಫಲವು ನರಕ ಮೊದಲಾದುವಿವೆ; ಶರೀರವು ಅಶುಚಿಯಿದೆ, ವಿನಾಶಶೀಲವಿದೆ-ಪೋಷಣೆ ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ; ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗದವರು ಸ್ವಾರ್ಥದ ಸಂಗಡಿಗರಿದ್ದಾರೆ; ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ದೋಷದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ವ್ರತಾದಿಗಳ ಫಲವು ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷಗಳಿವೆ; ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿಗಳು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ; ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಶರೀರದ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ; ದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹಿತಕಾರಕವಿವೆ; ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನಿಷ್ಟ ರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನುಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಷ್ಟಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಮಿಥ್ಯೆಯಿದೆ.

ಇದೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಇವರ ಉದಾಸೀನತೆಯು ಕೂಡ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿರೂಪವಾಗಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವದರ ಹೆಸರೇ ದ್ವೇಷವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಕೂಡ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯಲ್ಲವೆ ?

ಉತ್ತರ : ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಗವನ್ನು ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ರಾಗಭಾವವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಆದರಿಂದ ಅದರ ಕಾರಣದ ತ್ಯಾಗವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ಪರದ್ರವ್ಯವು ಒಳಿತು-ಕೆಡಕು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಇವೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವುದೇ ಪರದ್ರವ್ಯವು ಬಲವಂತದಿಂದ ಕೆಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಭಾವವು ಕೆಟ್ಟಾಗ ಅದು ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ. ಮತ್ತು ಇವನ ಭಾವಗಳು ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಕೆಡುತ್ತವೆ, ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮ ರೂಪದಿಂದ ನಿಮಿತ್ತವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರದ್ರವ್ಯದ ದೋಷ ನೋಡುವುದು ಮಿಥ್ಯಾಭಾವವಿದೆ. ರಾಗಾದಿಭಾವಗಳು ಕೆಡಕಿವೆ, ಆದರೆ ಇವನಿಗೆ ಅಂಥ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಇವನು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ದೋಷ ನೋಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ರೂಪದ ಉದಾಸೀನತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯದ ದೋಷ ಅಥವಾ ಗುಣವು ಭಾಸವಾಗದಿರುವುದು,

ಆದರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಒಳಿತು-ಕೆಡಕೆಂದು ತಿಳಿಯದಿರುವುದು; ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಪರವನ್ನು ಪರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಪರದಿಂದ ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತವಾಗಿರುವುದರ ಹೆಸರು ನಿಜವಾದ ಉದಾಸೀನತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಉದಾಸೀನತೆಯು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೇ ಇರುತ್ತದೆ.

[illegible] ವ್ಯವಹಾರ ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಹಿಂಸಾದಿ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಏಕದೇಶ ಅಥವಾ ಸರ್ವದೇಶ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯರೂಪದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈಗ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸತೊಡಗಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವ ಸಮಾನತೆಯಾಯಿತು. ಹೇಗೆಂದರೆ 'ನಾನು ಜೀವಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಪರಿಗ್ರಹ ಧಾರಿಯಿದ್ದೇನೆ'ಂಬ ರೂಪದ ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತು; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈಗ 'ನಾನು ಜೀವಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ನಗ್ನನಿದ್ದೇನೆ ಅಪರಿಗ್ರಹಿಯಿದ್ದೇನೆ'ಂಬ ಮನ್ನಣೆಯಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಅಹಂಬುದ್ಧಿಯೇ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿತ್ವವಿದೆ.

ಇದನ್ನೇ ಸಮಯಸಾರ ಕಲಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,-

ಯೇ ತು ಕರ್ತಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ತಮಸಾ ತತಾಃ ।
ಸಾಮಾನ್ಯಜನವತ್ತೇಷಾಂ ನ ಮೋಕ್ಷೋಽಪಿ ಮುಮುಕ್ಷುತಾಂ ॥೧೯೯॥

ಅರ್ಥ : ಯಾರು ಮಿಥ್ಯಾ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತರಾಗುತ್ತ ತಮ್ಮನ್ನು ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷಿಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ಅನ್ಯಮಂತದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವತೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮಾನತೆಯಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಾವು ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಶ್ರಾವಕಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಮುನಿಧರ್ಮದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಿಡುತ್ತಾರೆ, ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಂಗ ಬಾರದಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಇಂಥ ಭಾವಗಳು ಸರಾಗವಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರವು ವೀತರಾಗಭಾವರೂಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ಸಾಧನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮಿಥ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸರಾಗ-ವೀತರಾಗ ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಚಾರಿತ್ರ ಹೇಳಿದೆ ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ?

ಉತ್ತರ : ಅಕ್ಕಿಯು ತವಡು ಸಹಿತ ಮತ್ತು ತವಡು ರಹಿತವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತವಡು ಅದು ಅಕ್ಕಿಯ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಕ್ಕಿಯ ದೋಷವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಓರ್ವ ವಿವೇಕಿಯು ತವಡು ಸಹಿತ ಅಕ್ಕಿಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಓರ್ವ ಅನನುಭವಿಯು ತವಡನ್ನೇ ಅಕ್ಕಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಖೇದ ಖಿನ್ನನಾಗುವನು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚಾರಿತ್ರವು ಸರಾಗ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ರಾಗವಿದೆ ಅದು ಚಾರಿತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಚಾರಿತ್ರದ ದೋಷವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗ ಸಹಿತವಾದ ಚಾರಿತ್ರದ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಓರ್ವ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವನ್ನೇ ಚಾರಿತ್ರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ವೃಥಾ ಖೇದಖಿನ್ನನೇ ಆಗುವನು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಪಾಪಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತೀವ್ರರಾಗಾದಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು, ಈಗ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಂತರ ರಾಗವು ಮಂದವಾಯಿತು, ಆದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅಂಶದಲ್ಲಿ ರಾಗಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು ಅಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರವೆನ್ನಿರಿ, ಎಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ ಉಳಿದಿದೆ ಅಷ್ಟು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗವೆನ್ನಿರಿ, ಹೀಗೆ ಅವನಿಗೆ ಸರಾಗಚಾರಿತ್ರ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಉತ್ತರ : ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೀಗಿದ್ದರೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಇದೆ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಚರಣೆಯಾದರೂ ಅಸಂಯಮವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ರಾಗಭಾವ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ದೂರವಾಗಿಲ್ಲ.

ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಯು ರಾಜ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿರ್ಗ್ರಂಥನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಾದ ಅನಶನಾದಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಕ್ಷುಧೆ ಮೊದಲಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ, ಶರೀರವನ್ನು ತುಂಡು-ತುಂಡು ಮಾಡಿದರೂ ವ್ಯಗ್ರನಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ವ್ರತಭಂಗವಾಗುವ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳು ದೊರಕಿದರೂ ದೃಢನಿರುತ್ತಾನೆ; ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರೋಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಸಾಧನಗಳ ಅಭಿಮಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಪಟವಿಲ್ಲ, ಈ ಸಾಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಇಹಲೋಕ-ಪರಲೋಕದ ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ; ಹೀಗೆ ಅವನ ದಶೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ದಶೆಯಾದಲ್ಲದೆ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಲುಪುವನು? ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಅಸಂಯಮಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ, ಅದರ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವಗಳ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಜ್ಞಾನವಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ; ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಾಧನೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಕಷಾಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅವನು ಪಾಪದ ಕಾರಣಗಳಾದ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಪುಣ್ಯದ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದರ ವೃದ್ಧಿಯ ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗವು ಕೂಡ ಕಷಾಯವಿದೆ. ಕಷಾಯವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದಾಗ ಕಷಾಯ ಮಾಡುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಅಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮಾಡಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಯಿತು, ಯಾವ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯಭಾವರೂಪದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಕೂಡ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದ ಉಪಾಯವಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನಲ್ಲವೆ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ಉಪಾಯವಿಡುತ್ತಾನೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷೆಯಿತ್ತು, ಹರ್ಷವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಕೊಡುವುದನ್ನು ಅನಿಷ್ಟವೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪಾಪರೂಪದ ಕಷಾಯಗಳು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯರೂಪದ ಕಷಾಯ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯವಿಡುತ್ತಾನೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಹರ್ಷವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಕಷಾಯವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬನು ಸಂಪಾದನೆಯ ಕಾರಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳ ಉಪಾಯವಿಡುತ್ತಾನೆ, ಉಪಾಯ ಕೂಡಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಹರ್ಷ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದ ಉಪಾಯವಿಡುತ್ತಾನೆ, ಉಪಾಯ ಕೂಡಿಬಂದ ಮೇಲೆ ಹರ್ಷ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಶಸ್ತರಾಗದ ಉಪಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ

ಶಿಕ್ಷೆಯು ಸಮಾನ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಮಾನವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷತೆಯಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲದೆ ಇವನಿಗೆ ಪರೀಷಹ-ತಪಶ್ಚರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ದುಃಖವಾದರೆ ಅದರ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ದುಃಖದ ವೇದನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆ ದುಃಖದ ವೇದನ ಮಾಡುವುದು ಕಷಾಯವೇ ಇದೆ, ಎಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗತೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ಇಂಥ ದಶೆಯು ಇವನಿಗೆ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದು ಕೂಡ ಕಷಾಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯರೂಪದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರವಶತೆಯಿಂದ ನರಕ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖ ಸಹನೆ ಮಾಡಿದೆ, ಈ ಪರೀಷಹಾದಿಗಳ ದುಃಖವಂತೂ ಅಲ್ಪವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ವವಶತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ ವಿಚಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವನ್ನು ಸಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಸುಖದ ಸೇವನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನರಕಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ದುಃಖವಾಗುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪರೀಷಹಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ನರಕಾದಿಗಳ ಭಯದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸುಖದ ಲೋಭದಿಂದ ಅವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವು ಕಷಾಯಭಾವಗಳೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮಗಳು ಭೋಗಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಿಚಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ವಿಚಾರದಿಂದ ಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವ ಪರೀಷಹಾದಿಗಳ ರೂಪದ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ತನಗಾಯಿತೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ದ್ರವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮತ್ತು ಶರೀರಾದಿಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರೀಷಹಾದಿಗಳ ಸಹನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಮೊದಲಾದ ವಿಷಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ತ್ಯಾಗವಿದೆ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟ ಭೋಜನಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಂತೂ ಹೇಗೆ ಓರ್ವ ದಾಹಜ್ವರವುಳ್ಳವನು ವಾತವಾಗುವ ಭಯದಿಂದ ಶೀತಲ ವಸ್ತು ಸೇವನೆಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶೀತಲವಸ್ತುವಿನ ಸೇವನೆಯು ರುಚಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ದಾಹದ ಅಭಾವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರೋಗಸಹಿತನಾದ ಜೀವನು ನರಕಾದಿಗಳ ಭಯದಿಂದ ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯು ರುಚಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ರಾಗದ ಅಭಾವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಅಮೃತದ ಆಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡುವ ದೇವನಿಗೆ ಅನ್ಯ ಭೋಜನಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಜರಸದ ಆಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡಿ ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯ ಅರುಚಿಯು ಇವನಿಗೆ ಆಗಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಫಲಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪರೀಷಹ ಸಹನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸುಖದ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಸೇವನೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ದುಃಖದ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ,

ಆದರಂತೆ ಕೂಡಲೆ ಪರೀಷಹ ಸಹನಾದಿಗಳಿಂದ ದುಃಖವಾಗುವುದನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಸೇವನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ: ಮತ್ತು ಯಾವವುಗಳಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಾಗುವುದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷರೂಪದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅಭಾವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗಳು ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಸಂಯಮಿಗಳೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇವನನ್ನು ಕೀಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ-ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದರೆ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಮೊದಲನೇ ಗುಣಸ್ಥಾನವೇ ಇದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಷಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಿದೆ

ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಿದೆ; ಅದರಿಂದಲೇ ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಹದಿನಾರನೇ ಸ್ವರ್ಗದವರೆಗೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯು ಅಂತಿಮ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾವಲಿಂಗಿ ಮುನಿಗಿಂತ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯನ್ನು ಕೀಳೆಂದು ಹೇಳು, ಅವನನ್ನು ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಕೀಳೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಕಷಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೂ ಇದೆ; ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಷಾಯ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಶುಭ ಕಷಾಯ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಅಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಕಷಾಯವಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಯೋಗಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಅಧಿಕ ಶುಭರೂಪವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಘಾತಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ ಬಂಧದ ವಿಶೇಷತೆಯು ಶುಭ-ಅಶುಭ ಯೋಗಗಳ ಅನುಸಾರವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಅಂತಿಮ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗೆ ತಲುಪುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅದೇನು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಘಾತಿಕರ್ಮಗಳು ಆತ್ಮನ ಗುಣದ ಘಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಉಚ್ಚ-ನೀಚಪದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೇನಾಯಿತು? ಅವಂತೂ ಬಾಹ್ಯ ಸಂಯೋಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಸಾರದಶೆಯ ಸೋಗುಗಳಿವೆ, ತಾವಂತೂ ಆತ್ಮನಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಗುಣದ ಘಾತಕವಾದ ಆ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಹೀನತೆಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ.

ಆ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವು ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲ, ಅಂತರಂಗ ಕಷಾಯ ಶಕ್ತಿಯ ಅನುಸಾರವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವು ಕಡಿಮೆಯಿದೆ. ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವು ಅಧಿಕ ಸ್ಥಿತಿ-ಅನುಭಾಗದೊಡನೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ, ಉಳಿದವುಗಳ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಅಲ್ಪ ಸ್ಥಿತಿ-ಅನುಭಾಗಸಹಿತ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಎಂದೂ ಗುಣಶ್ರೇಣೀ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೇಶ ಹಾಗೂ ಸಕಲ ಸಂಯಮವಾದ ನಂತರ ನಿರಂತರ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಇವನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಯನ್ನು ಅಸಂಯತ ಹಾಗೂ ದೇಶಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಹೀನನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸಮಯಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಯ ಹೀನತೆಯನ್ನು ಗಾಥೆ, ಟೀಕೆ ಮತ್ತು ಕಲಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಯ ಕಥನ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಪಂಚಾಚಾರವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನ ಹೀನತೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯನ್ನು ಸಂಸಾರತತ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಜಪ, ತಪ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ, ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಭಯದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾಸವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಉಭಯಾಭಾಸಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ

ಈಗ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರ ಇವೆರಡೂ ನಯಗಳ ಆಭಾಸದ ಅವಲಂಬನೆ ಪಡೆಯುವಂಥ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಎರಡು ನಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಅವೆರಡರ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಹೇಗೆ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾಭಾಸವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದವರ ಕಥನ ಮಾಡಿದೆ ಹಾಗಂತೂ ನಿಶ್ಚಯದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾಭಾಸವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದವರ ಕಥನ ಮಾಡಿದೆ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ಮಾಡುವುದೇನು? ನಿಜವಾಗಿಯಂತೂ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಬಿಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಭ್ರಮವಶರಾಗಿ ಎರಡರ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈಗ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ತಾವಂತೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಮಾಡಿ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಜಿನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರರೂಪ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. **ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳು ಎರಡಿಲ್ಲ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ.** ಎಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು 'ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ' ವಿದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಂತೂ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ನಿಮಿತ್ತವಿದೆ, ಸಹಕಾರಿಯಿದೆ ಅದನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು 'ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ' ವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಲಕ್ಷಣವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ನಿಜವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅದು ನಿಶ್ಚಯ, ಉಪಚಾರ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅದು ವ್ಯವಹಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ನಿರೂಪಣೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಆದರೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ, ಒಂದು ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆಯೆಂದು ಎರಡು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದು ನಿಜವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯೆಯಿದೆ.

ಇನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರಗಳೆರಡನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಕೂಡ ಭ್ರಮೆಯಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಸ್ವರೂಪವು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಸಹಿತವಿದೆ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,—

'ವವಹಾರೋಽಭೂದತ್ಥೋ ಭೂದತ್ಥೋ ದೇಸಿಊಣ ಸುದ್ಧಣಓ'—* ಎಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರವು ಅಭೂತಾರ್ಥವಿದೆ, ಅದು ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಅನ್ಯಥಾ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶುದ್ಧನಯವು ನಿಶ್ಚಯವಿದೆ, ಭೂತಾರ್ಥವಿದೆ, ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವಿರುವಂತೆಯೇ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ನೀನು ಸಿದ್ಧಸಮಾನ ಶುದ್ಧಆತ್ಮನ ಅನುಭವವು ಅದು ನಿಶ್ಚಯ, ಮತ್ತು ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳರೂಪದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಅದು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವೆ, ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಇಂಥ ಮನ್ನಣೆಯು ಒಳ್ಳೆಯದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯಭಾವದ ಹೆಸರು ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದರ ಹೆಸರು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯದ ಭಾವವನ್ನು ಆ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯನಯ

* ವವಹಾರೋऽಭೂಯತ್ಥೋ ಭೂಯತ್ಥೋ ದೇಸಿದೋ ದು ಸುದ್ಧಣಓ ।
ಭೂಯತ್ಥಮಸ್ಸಿದೋ ಖಲು ಸಮ್ಮಾಇಟ್ಠೀ ಹವಇ ಜೀವೋ ॥೧೧॥

ವಿದೆ. ಆ ದ್ರವ್ಯದ ಭಾವವನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದ ಭಾವಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅದು ವ್ಯವಹಾರವಿದ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಡವನ್ನು ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಡವೆಂದು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೇ ಘೃತಸಂಯೋಗದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ತುಪ್ಪದಕೊಡವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಅನ್ಯತ್ರ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಒಂದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಒಂದನ್ನು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಭ್ರಮೆಯಿದೆ.

ಮತ್ತು ನೀನು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಿದ್ಧಸಮಾನ ಶುದ್ಧವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ? ವ್ರತಾದಿಗಳ ಸಾಧನದಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುಭವವು ಅದು ಮಿಥ್ಯೆಯಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ನಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಉಪಾದೇಯತೆಯು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮಯಸಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಮತ್ತು ವ್ರತ, ತಪ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ನಾವು ಆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ ತಪ್ಪೇನಿದೆ?

ಉತ್ತರ : ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅನುಭವವು ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಶುದ್ಧ'ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಭಿನ್ನ, ಪರಭಾವದಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಸಂಸಾರಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವಂಥ ಭ್ರಾಂತಿರೂಪದ ಅರ್ಥವು 'ಶುದ್ಧ' ಶಬ್ದದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇನ್ನು ವ್ರತ, ತಪಾದಿಗಳು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಲ್ಲ, ಅವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಭೂತಾರ್ಥ-ಅಭೂತಾರ್ಥ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನದಿಂದ ಇವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ;ಇವನ್ನು ಹೀಗೇ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿವೆ, ಇವೆರಡನ್ನೂ ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದಂತೂ ಮಿಥ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯೇ ಇದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನಿಶ್ಚಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರರೂಪವಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಾವು ಎರಡನ್ನೂ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಉತ್ತರ : ಹೀಗೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯರೂಪ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಒಂದೇನಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಾಂತ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೂ ದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯದ ಪರಿಣತಿಯಿದೆ ಅದನ್ನು ಅದರದೆಂದೇ ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯನಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೇ ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯದ್ದೆಂದು ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಅದು ವ್ಯವಹಾರನಯವಿದೆ. ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರರೂಪಣೆಯಿಂದ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ನಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಯಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ನಯರೂಪವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೂಡ ಎರಡೂನಯಗಳ ಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮಿಥ್ಯೆಯಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಸತ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸ್ವೀಕಾರ

ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಅಸತ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು.

ಇದನ್ನೇ ಸಮಯಸಾರಕಲಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,—

ಸರ್ವತ್ರಾಧ್ಯವಸಾನಮೇವಮಖಿಲಂ ತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಯದುಕ್ತಂ ಜಿನೈ-
ಸ್ತನ್ಮನ್ಯೇವ್ಯವಹಾರ ಏವ ನಿಖಿಲೋಽಪ್ಯನ್ಯಾಶ್ರಯಸ್ತ್ಯಾಜಿತಃ ।
ಸಮ್ಯಕ್ ನಿಶ್ಚಯಮೇಕಮೇವ ಪರಮಂ ನಿಷ್ಕಂಪಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಕಿಂ
ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಘನೇ ಮಹಿಮ್ನಿ ನ ನಿಜೇ ಬಧ್ನಂತಿ ಸಂತೋ ಧೃತಿಮ್ ॥೧೭೩॥

ಅರ್ಥ : ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಹಿಂಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಹಿಂಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯವಸಾಯವಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಜಿನದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಪರಾಶ್ರಿತ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ ಅದೆಲ್ಲ-ವನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಂತಪುರುಷರು ಒಂದು ಪರಮ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಿಷ್ಕಂಪ ರೂಪದಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಘನರೂಪವಾದ ನಿಜಮಹಿಮೆಯಲ್ಲೇಕೆ ಸ್ಥಿರತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ?

ಭಾವಾರ್ಥ : ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ ನಿಜ-ಮಹಿಮಾರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಷಟ್‌ಪಾಹುಡದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,—

ಜೋ ಸುತ್ತೋ ವವಹಾರೇ ಸೋ ಜೋಈ ಜಗ್ಗಏ ಸಕಜ್ಜಮ್ಮಿ ।
ಜೋ ಜಗ್ಗದಿ ವವಹಾರೇ ಸೋ ಸುತ್ತೋ ಅಪ್ಪಣೇ ಕಜ್ಜೇ ॥೩೧॥ ಮೋಕ್ಷಪಾಹುಡ

ಅರ್ಥ : ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವಂಥ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತನಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಯಾವನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತನಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಸ್ವದ್ರವ್ಯ—ಪರದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯಾ-ದಿಗಳನ್ನು ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಇಂಥದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯನಯವು ಅದನ್ನೇ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಇಂಥದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಉತ್ತರ : ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದ್ದು ಅದನ್ನು 'ಸತ್ಯಾರ್ಥವು ಹೀಗೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಮತ್ತು ಒಂದೆಡೆ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯ

ಸಲುವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದ್ದು ಅದನ್ನು 'ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲ, ನಿಮಿತ್ತಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದೆ'ಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಹೆಸರೇ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಗ್ರಹಣವಿದೆ. ಮತ್ತು ಎರಡೂ ನಯಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಸಮಾನ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ತಿಳಿದು 'ಹೀಗೂ ಇದೆ, ಹೀಗೂ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಭ್ರಮರೂಪದ ಪ್ರವರ್ತನೆ- ಯಿಂದ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಅಸತ್ಯಾರ್ಥವಿದ್ದರೆ ಜಿನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ? ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯನಯದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲ ?

ಉತ್ತರ : ಇದೇ ತರ್ಕವನ್ನು ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉತ್ತರವೇನೆಂದರೆ,–

ಜಹ ಣವಿ ಸಕ್ಕಮಣಜ್ಜೋ ಅಣಜ್ಜಭಾಸಂ ವಿಣಾ ಉ ಗಾಹೇಉಂ ।
ತಹ ವವಹಾರೇಣ ವಿಣಾ ಪರಮತ್ಥುವಏಸಣಮಸಕ್ಕಂ ॥೮॥

ಅರ್ಥ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅನಾರ್ಯ ಎಂದರೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛನಿಗೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛಭಾಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಾರ್ಥದ ಉಪದೇಶವು ಅಶಕ್ಯವಿರುವು- ದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದ ಉಪದೇಶವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಇದೇ ಗಾಥೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ವ್ಯವಹಾರನಯೋ ನಾನುಸರ್ತವ್ಯ"* ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಈ ನಿಶ್ಚಯನಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೂಲಕ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಆ ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಚಯದ ಉಪದೇಶವು ಏಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರನಯ- ವನ್ನೇಕೆ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬಾರದು ? ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ !

ಉತ್ತರ : ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂತೂ ಆತ್ಮನು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನ, ಸ್ವಭಾವಗಳಿಂದ ಅಭಿನ್ನನಾದ ಸ್ವಯಂ ಸಿದ್ಧ ವಸ್ತುವಿದ್ದಾನೆ; ಅವನನ್ನು ಗುರುತಿಸದವರಿಗೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊ- ಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯ ಮೂಲಕ ನರ-ನಾರಕ-ಪೃಥ್ವೀಕಾಯಾದಿರೂಪ ಜೀವದ ಭೇದ ಮಾಡಿದಾಗ ಇದು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವವಿದೆ, ಇದು ನಾರಕೀ ಜೀವವಿದೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಜೀವದ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದು.

ಅಥವಾ ಅಭೇದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನುತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯ- ಯರೂಪ ಜೀವದ ಭೇದ ಮಾಡಿದಾಗ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನು ಜೀವನಿದ್ದಾನೆ, ನೋಡುವವನು ಜೀವನಿದ್ದಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಜೀವದ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದು.

ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ವೀತರಾಗಭಾವವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದು ಅದನ್ನು ಯಾರು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವ- ರಿಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧ-

* ಏವಂ ಮ್ಲೇಚ್ಛಸ್ಥಾನೀಯತ್ವಾಜ್ಜಗತೋ ವ್ಯವಹಾರನಯೋಽಪಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛಭಾಷಾಸ್ಥಾನೀಯತ್ವೇನ ಪರಮಾರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾದುಪನ್ಯ- ಸನೀಯೋಽಥ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಮ್ಲೇಚ್ಛಿತವ್ಯ ಇತಿ ವಚನಾದ್ವ್ಯವಹಾರನಯೋ ನಾನುಸರ್ತವ್ಯಃ। ೮ ನೇ ಗಾಥೆ ಆತ್ಮಖ್ಯಾತಿ ಟೀಕೆ

ಜ್ಞಾನ-ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತ ದೂರ ಮಾಡುವ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿರೂಪದ ವೀತರಾಗಭಾವದ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವರಿಗೆ ವೀತರಾಗಭಾವದ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದು.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರೆಡೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಚಯದ ಉಪದೇಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ನರ-ನಾರಕ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿಗೇ ಜೀವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಆದರೆ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಜೀವವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬಾರದು. ಪರ್ಯಾಯಗಳಂತೂ ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲದ ಸಂಯೋಗರೂಪವಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಜೀವದ್ರವ್ಯವು ಭಿನ್ನವಿದ್ದು ಅದನ್ನೇ ಜೀವವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು. ಜೀವದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನೂ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಜೀವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಕಥನ ಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ. ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವು ಜೀವವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಅಲ್ಲದೆ ಅಭೇದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಾದಿಗಳ ಭೇದ ಮಾಡಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಭೇದರೂಪವೆಂದೇ ಮನ್ನಿಸಬಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಅಭೇದನೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಅವನನ್ನೇ ಜೀವ ವಸ್ತುವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು. ಸಂಜ್ಞೆ-ಸಂಖ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಭೇದ ಹೇಳಿದೆ ಅದು ಕೂಡ ಕಥನ ಮಾತ್ರವಿದೆ; ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಪರದ್ರವ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ದೂರಮಾಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಆದರೆ ಇವನ್ನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ ತ್ಯಾಗವು ಆತ್ಮನದಾದರೆ ಆತ್ಮನು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃ-ಹರ್ತೃವಾಗಿ ಬಿಡುವನು. ಆದರೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವು ಇನ್ನೊಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಅಧೀನವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ರಾಗಾದಿಭಾವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ವೀತರಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ವೀತರಾಗಭಾವವೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ವೀತರಾಗಭಾವಗಳ ಮತ್ತು ವ್ರತಾದಿಗಳ ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣತನವಿರುವುದರಿಂದ ವ್ರತಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದು ಕಥನಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ. ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರಡೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಇತರರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆಯೋ ?

ಉತ್ತರ : ತಾವೂ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಪ್ರರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವಸ್ತುವಿನ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಬೇಕು; ಆದುದರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೂ ವ್ಯವಹಾರನಯವು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ; ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಉಪಚಾರ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ; ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯದ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಸತ್ಯಭೂತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ 'ವಸ್ತುವು ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ' ಯೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವುದು.

ಇದನ್ನೇ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯುಪಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,-

ಅಬುಧಸ್ಯ ಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಮುನೀಶ್ವರಾ ದೇಶಯಂತ್ಯಭೂತಾರ್ಥಮ್ ।
ವ್ಯವಹಾರಮೇವ ಕೇವಲಮವೈತಿ ಯಸ್ತಸ್ಯ ದೇಶನಾ ನಾಸ್ತಿ ॥೬॥
ಮಾಣವಕ ಏವ ಸಿಂಹೋ ಯಥಾ ಭವತ್ಯನವಗೀತಸಿಂಹಸ್ಯ ।
ವ್ಯವಹಾರ ಏವ ಹಿ ತಥಾ ನಿಶ್ಚಯತಾಂ ಯಾತ್ಯನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಸ್ಯ ॥೭॥

ಅರ್ಥ : ಮುನಿರಾಜರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಸತ್ಯಾರ್ಥವಾದ ಆ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುವುದೂ ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಿಂಹವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಿಗೆ ಮಾರ್ಜಾಲವೇ ಸಿಂಹವಿದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರವೇ ನಿಶ್ಚಯತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನೀವು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅಸತ್ಯಾರ್ಥ–ಹೇಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ವ್ರತ,ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕಾರ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದು ? ಎಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ವಿಚಾರ ಶೂನ್ಯ ಪುರುಷರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳ ಹೆಸರು ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲ; ಇವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡು; ಮತ್ತು ಇವನ್ನು ಬಾಹ್ಯಸಹಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಇವಂತೂ ಪರದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತವಿವೆ; ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ವೀತರಾಗಭಾವವಿದೆ, ಅದು ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಅಸತ್ಯಾರ್ಥವೆಂದು-ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದಂತೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಹೇಯತನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಗಾದರೆ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಏನು ಮಾಡುವೆ ? ಹಿಂಸಾದಿಗಳರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಯಂತೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಉಪಚಾರಕೂಡ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಏನು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದು ? ನರಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದಂತೂ ವಿಚಾರ ಶೂನ್ಯತೆಯೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ವ್ರತಾದಿಗಳ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ವೀತರಾಗ ಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಇರುವಂತಾದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಇದೆ, ಅದು ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ವ್ರತಾದಿಗಳ ಸಾಧನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾಭಾವವೇ ಇದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಜೀವನು ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಸಮಾನ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾದ ಆತ್ಮನೆಂದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ, ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ತಾನು ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ 'ನಾನು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದೇನೆ'ಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಚನದ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆಯೇ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯವಂತೂ ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲ ಹಾಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ನಿಶ್ಚಯವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವುದು ? ಹೇಗೆ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾಭಾಸವುಳ್ಳ ಜೀವದ ಅಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿತ್ತು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಥವಾ ಆತ್ಮನು ಈ ನಯದಿಂದ ಹೀಗಿದ್ದಾನೆ, ಈ ನಯದಿಂದ ಹೀಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಹೇಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಆದಾಗ್ಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನಯದ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧಸಮಾನ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತ, ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ ನೋಕರ್ಮ–ಭಾವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ರಹಿತನಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಸಂಸಾರಿ ಮತಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ–ನೋಕರ್ಮ–ಭಾವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಸ್ವರೂಪಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾವದ ಸಹಿತತೆಯಿದೆ ಅದೇ ಭಾವದ ರಹಿತತೆಯು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ? ಆದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಭ್ರಮೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ದೊರೆ ಮತ್ತು ದರಿದ್ರನು ಮನುಷ್ಯತನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಾನರಿದ್ದಾರೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರಿಯನ್ನು ಜೀವತನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸ ಹೋದರೆ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ; ಸಂಸಾರಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮತಿ-ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳೇ ಇವೆ, ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಿದೆ. ವಿಶೇಷತೆಯೇನೆಂದರೆ ಸಂಸಾರಿಗೆ ಮತಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳವುದು ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ದರಿದ್ರ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮಗಳು ಪುದ್ಗಲದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸಂಸಾರಿಗೆ ಕೂಡ ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ, ಆದರೆ ಸಿದ್ಧರ ಹಾಗೆ ಕಾರಣಕಾರ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಇದೆ. ಇನ್ನು ಭಾವಕರ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಭಾವವಿದ್ದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆತ್ಮನದೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ಕರ್ಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಅದನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಕರ್ಮದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧರ ಹಾಗೆ ಸಂಸಾರಿಗೆ ಕೂಡ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿರುವುದು, ಅವನ್ನು ಕರ್ಮದ್ದೇಂದೇ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಕೂಡ ಭ್ರಾಂತಿಯಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಯಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಂದು ಭಾವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಹೀಗೂ ಮನ್ನಿ-ಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೀಗೂ ಮನ್ನಿಸುವುದೆ'ಂಬುದು ಮಿಥ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯಿದೆ; ಆದರೆ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಭಾವಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ-ಯಿಂದ ನಯಗಳ ಪ್ರರೂಪಣೆಯಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಅನೇಕಾಂತರೂಪವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಯಥಾರ್ಥ ಭಾವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮನ್ನಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಜೀವನಿಗೆ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳ ಅಂಗೀಕಾರವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ಇವು ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವಿವೆ'ಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿ ಜೀವದ ಅಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಇವನದೂ ಅಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ವ್ರತಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಮತೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತಾನು ಯಾವುದರ ಕರ್ತೃವಾಗುವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮಮತೆ-ಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ತಾನು ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ನನಗೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು ? ಮತ್ತು ತಾನು ಕರ್ತೃವಿದ್ದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಕರ್ಮವಾಯಿತು, ಹೀಗೆ ಕರ್ತಾ-ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ಮನ್ನಣೆಯು ಭ್ರಮೆಯಿದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಬಾಹ್ಯವ್ರತಾದಿಗಳಂತೂ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಆಶ್ರಯದಿಂದಿವೆ, ತಾನು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಇನ್ನು ವ್ರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗರೂಪದ ತಮ್ಮ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾಗುವುದು ಅದು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಿತವಿದೆ; ತಾವು ಅದರ ಕರ್ತೃವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಬಂಧದ ಕಾರಣವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದು, ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿತನವಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಭಾವವು ಪುಣ್ಯ ಬಂಧದ ಕಾರಣವೂ ಆಗುವುದು ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣವೂ ಆಗುವುದೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಭ್ರಮೆಯಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ವ್ರತ-ಅವ್ರತ ಇವೆರಡೂ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ರಹಿತ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಗ್ರಹಣ-ತ್ಯಾಗದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಂಥ ಉದಾಸೀನ ವೀತರಾಗ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಶುಭೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಯುಕ್ತತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಚಾರದಿಂದ ವ್ರತಾದಿಗಳ ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ವಸ್ತುವಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಮೋಕ್ಷದ ಘಾತಕವೇ ಇದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಬಂಧದ ಕಾರಣವೇ ಮೋಕ್ಷದ ಘಾತಕವಿದೆಯೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವನ್ನೇ ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅದರ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವುದು, ಮತ್ತು ಶುಭೋಪಯೋಗ ಹಾಗೂ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವುದು. ಎಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಶುಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಶುಭೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಶುದ್ಧತೆಯ ಅಧಿಕತೆಯಿದೆ. ಮತ್ತು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಿದ್ದಾಗ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತು ಸಾಕ್ಷೀಭೂತನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಶುಭೋಪಯೋಗವಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯವ್ರತಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅಶುಭೋಪಯೋಗವಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ರತಾದಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತ-ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಮೊದಲು ಅಶುಭೋಪಯೋಗವು ದೂರವಾಗಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾಗುವುದು, ನಂತರ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ದೂರವಾಗಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಕಾರಣವಿದೆ; ಹೇಗೆ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವು ದೂರವಾಗಿ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ದೂರವಾಗಿ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಕೆಲವರು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಣತೆಯಿದ್ದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗದ ಕಾರಣವು ಅಶುಭೋಪಯೋಗವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದು. ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶುಭೋಪಯೋಗವಿರುತ್ತದೆ, ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಣ-ಕಾರ್ಯತನವಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ರೋಗಿಗೆ ಅಧಿಕರೋಗವಿದ್ದು ನಂತರ ಅಲ್ಪರೋಗ ಉಳಿದರೆ ಆ ಅಲ್ಪರೋಗವು ನಿರೋಗವಾಗುವುದರ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪರೋಗ ಉಳಿದಮೇಲೆ ನಿರೋಗವಾಗುವ ಉಪಾಯಮಾಡಿದರೆ ಆಗಿಹೋಗುವುದು; ಆದರೆ ಅಲ್ಪರೋಗವನ್ನೇ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನಮಾಡಿದರೆ ನಿರೋಗ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಷಾಯಿಗೆ ತೀವ್ರಕಷಾಯರೂಪದ ಅಶುಭೋಪಯೋಗವಿದ್ದು ನಂತರ ಮಂದಕಷಾಯರೂಪದ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾದರೆ ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ನಿಷ್ಕಷಾಯರೂಪ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವಾಗುವುದರ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಆ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಯತ್ನಮಾಡಿದರೆ ಆಗಿಬಿಡುವುದು; ಆದರೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನೇ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ಸಾಧನ ಮಾಡಿದರೆ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗ ಹೇಗಾಗುವುದು ? ಆದುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯ ಶುಭೋಪಯೋಗವು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವಾದ ಮೇಲೆ ನಿಕಟದಲ್ಲೇ ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಶುಭೋಪಯೋಗವನ್ನು ಶುದ್ಧೋಪಯೋಗದ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಮತ್ತು ಈ ಜೀವನು ತನ್ನನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರರೂಪ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಶುದ್ಧನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಾಯಿತು; ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು; ಹಾಗೆಯೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ರತ್ನತ್ರಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ನಾನು

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಶುದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಶುದ್ಧ ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸುವುದು-ತಿಳಿಯುವುದು-ವಿಚಾರಿಸುವುದೆಂಬ ವಿವೇಕದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅದರಂತೆ ಅರಹಂತಾದಿಕರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅನ್ಯ ದೇವಾದಿಕರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರ ಜೀವಾದಿಗಳ ಭೇದ ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಅವನ್ನೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಉಳಿದುವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು; ಇನ್ನು ವ್ರತಾದಿಗಳ ರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ತನಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ರತ್ನತ್ರಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರವೆಂಬುದು ಉಪಚಾರದ ಹೆಸರಿದ್ದು ಆ ಉಪಚಾರವು ಕೂಡ ಸತ್ಯಭೂತ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗುವುದು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನ್ನು ಸಾಧಿಸದಾಗಲೇ ವ್ಯವಹಾರತನವು ಸಂಭವಿಸುವುದು; ಆದರೆ ಇವನಿಗೆ ಸತ್ಯಭೂತ ನಿಶ್ಚಯರತ್ನತ್ರಯದ ಪರಿಚಯವೇ ಆಗಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸುವನು? ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನುಕರಣ ಮಾಡಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ಆಗಿಲ್ಲ.

ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವೆವು, ಅದರ ಸಾಧನವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಜೀವನು ನಿಶ್ಚಯಾಭಾಸವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ-ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಧನವನ್ನು ಕೂಡ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛಂದನಾಗಿ ಅಶುಭರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ವ್ರತಾದಿಗಳ ಶುಭೋಪಯೋಗರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ಅಂತಿಮ ಗ್ರೈವೇಯಕದವರೆಗಿನ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯಾಭಾಸದ ಪ್ರಬಲತೆಯಿಂದ ಅಶುಭರೂಪದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದರೆ ಕುಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಸಂಸಾರದ ಭೋಕ್ತೃವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಪಡೆಯದೆ ಸಿದ್ಧಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯಾಭಾಸ-ವ್ಯವಹಾರಾಭಾಸ ಇವೆರಡನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸನ್ಮುಖ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ

ಈಗ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸನ್ಮುಖವಿರುವ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವು ಮಂದಕಷಾಯಾದಿಗಳ ಕಾರಣ ಪಡೆದು ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವಾಗುವುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಮೋಹವು ಮಂದವಾಗುವುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮವಾಯಿತು, ಮತ್ತು ದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತ ದೊರಕುವುದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಉಪದೇಶದ ಲಾಭವಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನಭೂತ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ, ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಾದಿಗಳ, ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ, ನಿಜ-ಪರದ ಹಾಗೂ ತನಗೆ ಅಹಿತಕರ-ಹಿತಕರವಾದ ಭಾವಗಳ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸಾವಧಾನನಾಗಿ ಓಹೋ! ನನಗಂತೂ ಈ ಮಾತುಗಳ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಮೈಮರೆದು ಪ್ರಾಪ್ತ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ಮಯನಾದೆನು; ಆದರೆ ಈ ಪರ್ಯಾಯದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ್ದೇ ಇದೆ; ಮತ್ತು

ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ದೊರಕಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ತಾನು ಕೇಳಿದ ಉಪದೇಶದ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ, ಲಕ್ಷಣನಿರ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಅವುಗಳ ಹೆಸರು ಕಲಿಯುವುದು ಅದು ಉದ್ದೇಶವಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿಯುವುದು, ಅನಂತರ ಹೀಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ? -ಎಂಬ ವಿಚಾರದೊಡನೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡತೊಡಗುವುದು.

ಅಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಕಲಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿಯುವುದು ಇವೆರಡು ಉಪದೇಶದ ಅನುಸಾರ ಆಗುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ತನಗೆ ವಿವೇಕ-ಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ವಿವೇಕ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು. ಉಪ-ದೇಶ ಕೊಟ್ಟಹಾಗೆಯೇ ಇದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಇದೆಯೋ ? ಅಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣ-ದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಥವಾ ಉಪದೇಶ ಹೀಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಯುಕ್ತಿಯು ಯಾವುದಿದೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಬಲ ಯುಕ್ತಿಯು ಯಾವುದಿದೆ ? ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಮತ್ತು ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಸವಾದರೆ, ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಉಳಿದರೆ, ನಿರ್ಧಾರವಾಗದಿದ್ದರೆ ವಿಶೇಷಜ್ಞರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರದ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಬುದ್ಧಿಯ ಧಾರಕರಿದ್ದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಹೇಗಾಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರದ ಮೂಲಕ ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚೆಮಾಡುವುದು; ಇನ್ನು ಆ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯಾದುದರ ಕುರಿತು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉಪ-ದೇಶಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಹಾಗೆಯೇ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಅನ್ಯಮತದವರ ಮೂಲಕ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಜೈನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಭಾಸವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ಕೂಡ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಜಿನದೇವರ ಉಪದೇಶವು ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸತ್ಯವಿದೆ, ನನಗೆ ಕೂಡ ಇದೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಜಿನದೇವರು ಅನ್ಯಥಾವಾದಿಗಳಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಜಿನದೇವರು ಅನ್ಯಥಾವಾದಿಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಉಪದೇಶವು ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬಿಡಿರಿ, ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಜಿನದೇವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅದು ಸತ್ಯವಿದೆ; ಆದರೆ ಅವರ ಭಾವವು ತಮಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಮತ್ತು ಭಾವವು ಭಾಸವಾದಲ್ಲದೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿರ್ಮಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಯಾರೋ ಓರ್ವರ ವಚನದಿಂದ ಯಾವುದರ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡಲಾ-ಗುವುದು ಅದರ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಇನ್ನೋರ್ವರ ವಚನದಿಂದ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಶಕ್ತಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಚನದಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಪ್ರತೀತಿಯು ಅಪ್ರತೀತಿಯಂತೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವುದರ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಅನ್ಯಥಾ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಭಾವಭಾಸ-ವಾದ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಪುರುಷನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ವಚನದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಪುರುಷನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಕೂಡ ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮೊದಲು ಅವನ ಕೆಲವು ವಚನಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪುರುಷನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಉಪದೇಶಗಳಿದ್ದು ಯಾವು-ಯಾವುದರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಉಪಾದೇಯ, ಕೆಲವು ಹೇಯ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಉಪಾದೇಯ-ಹೇಯತತ್ತ್ವಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾತನವಿರುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮದು ಕೆಡಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾದೇಯವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಕೆಡಕಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಹೇಯವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಕೆಡಕಾಗುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸ್ವಯಂ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆ ಜಿನವಚನದಿಂದಲೇ ಉಪಾದೇಯವನ್ನು ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಮತ್ತು ಹೇಯವನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೆಡಕಾಗುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಅರ್ಥದ ಭಾವವು ಭಾಸವಾದಲ್ಲದೆ ವಚನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಜಿನವಚನದ ಅನುಸಾರ ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು, ಆದರೆ ಭಾವವು ಭಾಸವಾದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾತನವಾಗುವುದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಸೇವಕನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಆ ಕಾರ್ಯದ ಭಾವ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವನು; ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಪ್ಪಿಬಿಡುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಯ-ಉಪಾದೇಯ ತತ್ತ್ವಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಒಂದುವೇಳೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯೇ ವಿಪರೀತವಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಜಿನವಚನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯಾದಾಗ ನಿಜವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೀಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ಓರ್ವನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಉತ್ತರ ದೊರಕುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ತನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಅದರಂತೆ ಆ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಹೇಯ-ಉಪಾದೇಯ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೇ ಅನ್ಯಥಾ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಥಾ ಹೇಳುವರೆಂದು ಊಹೆಮಾಡಬೇಕು. ಹೇಗೆ ಓರ್ವನು ಪ್ರಯೋಜನಭೂತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸುಳ್ಳು ಆಡದವನು ಅಪ್ರಯೋಜನ ಸುಳ್ಳನ್ನೇಕೆ ಆಡುವನು ? ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞೇಯತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥಭಾವವು ಭಾಸವಾಗದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಆದುದರಿಂದ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಹೇತು, ಯುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಊಹೆಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅದರ ಪ್ರತೀತಿ ಬರುವುದು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಥನ ಮಾಡಿದೆ. ಮತ್ತು ತ್ರಿಲೋಕ, ಗುಣಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನ, ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಥನವನ್ನು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹೇಯೋಪಾದೇಯ ತತ್ತ್ವಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದರಂತೆ ತ್ಯಾಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ರಾಗಾದಿಗಳ ಹಾಗೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮತ್ತು ನಿಮಿತ್ತ-ನೈಮಿತ್ತಿಕಾದಿಗಳು ಹೇಗಿವೆ ಹಾಗೆ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇವೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಯಾವವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು ಅವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಹೇತು-ಯುಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಇವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು, ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ-ನಯಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುವುದು, ಅದರಂತೆ ನಿರ್ದೇಶ-ಸ್ವಾಮಿತ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಸತ್-ಸಂಖ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಬುದ್ಧಿಯಾದ ಹಾಗೆ ನಿಮಿತ್ತ ಕೈಗೂಡುವವು, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮತ್ತು ಈ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರಿಯಾದ ಗುಣಸ್ಥಾನ-ಮಾರ್ಗಣಾದಿಗಳನ್ನು, ಪುರಾಣಾದಿಗಳನ್ನು, ವ್ರತಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಅವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು, ಸಾಧ್ಯತೆಯಾಗದಿದ್ದವುಗಳನ್ನು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ತಾನೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಆಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವ ಕುರಿತು ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅದರ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ೧) ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ೨) 'ಇದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯೊಡನೆ ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ತನಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ೩) ಹೇಗೆ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿಯಿದೆ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ೪) ಹಿತ-ಅಹಿತ ರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಭಾವಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸನ್ಮುಖನಾದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಜೀವನು ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು; ಇದೇ ಭವದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಈ ಭವದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಂಚ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಬಲದಿಂ ದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಇಂಥ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಲದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕರ್ಮದ ಅನುಭಾಗವು ಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಅದರ ಉದಯವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಮೂಲ ಕಾರಣವಿದೆ. ದೇವಾದಿಕರಂತೂ ಬಾಹ್ಯನಿಮಿತ್ತರಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ. ತರತಮತೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವ ಅಭ್ಯಾಸ-ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ 'ತನ್ನಿಸರ್ಗಾದಧಿಗಮಾದ್ವಾ' (ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ ೧-೩)-ಎಂಬ ಸೂತ್ರವಿದೆ. ಆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ನಿಸರ್ಗ ಅಥವಾ ಅಧಿಗಮದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಇದರ ಅರ್ಥವಿದೆ. ದೇವ ಮೊದಲಾದವರ ಬಾಹ್ಯನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದನ್ನು ನಿಸರ್ಗದಿಂದಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದೇವಾದಿಕರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಗುವುದನ್ನು ಅಧಿಗಮದಿಂದಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿರಿ! ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡಿದರೂ, ಬಹಳಷ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದರೂ, ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವನಿಗಂತೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವುಳ್ಳವನು ಇವುಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಜೀವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಾಗುವ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣ ಪಡೆದು ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವುದು, ಮತ್ತು ವ್ರತ-ತಪದ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗುವುದು, ಅನಂತರ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು; ಆದರೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಾದನಂತರವೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಇನ್ನು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಾದನಂತರ ತತ್ತ್ವಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಂತೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಧರ್ಮದ ಪ್ರತೀತಿ-ರುಚಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ವ್ರತ-ತಪಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಯುಗಪತ್ ಆಗುತ್ತವೆ, ಅದರಂತೆ ವ್ರತ-ತಪಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಜತೆಯಲ್ಲೂ ಆಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ-ಮುಂದೆಯೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿಯುದಂತೂ ನಿಯಮವಿದೆ, ಅದರ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ವ್ರತಾದಿಗಳದ್ದು ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಬಹಳಷ್ಟು ಜೀವರುಗಳು ಮೊದಲು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದು ನಂತರವೇ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಯುಗಪತ್ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವುಳ್ಳ ಜೀವನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗೇ ಆಗುವುದೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವ ಮೊದಲು ಐದು ಲಬ್ಧಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಐದು ಲಬ್ಧಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ

ಕ್ಷಯೋಪಶಮ, ವಿಶುದ್ಧಿ, ದೇಶನಾ, ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಕರಣವೆಂದು ಐದು ಲಬ್ಧಿಗಳಿವೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಾಗುವುದು-ಅಂಥ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವಾಗುವುದು ಎಂದರೆ ಉದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸರ್ವಘಾತಿ ಸ್ಪರ್ಧಕಗಳ ನಿಷೇಕಗಳ ಉದಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ಕ್ಷಯವಿದೆ, ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳ ಸತ್ತಾರೂಪವಿರುವುದು ಅದು ಉಪಶಮವಿದೆ, ಇಂಥ ದೇಶಘಾತಿ ಸ್ಪರ್ಧಕಗಳ ಉದಯಸಹಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯ ಹೆಸರು ಕ್ಷಯೋಪಶಮವಿದೆ; ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅದು ಕ್ಷಯೋಪಶಮಲಬ್ಧಿಯಿದೆ.

ಮೋಹದ ಉದಯವು ಮಂದವಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಮಂದಕಷಾಯರೂಪವಾದ ಭಾವಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಅದು ವಿಶುದ್ಧಲಬ್ಧಿಯಿದೆ.

ಮತ್ತು ಜಿನದೇವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ತತ್ತ್ವದ ಧಾರಣವಾಗುವುದು, ವಿಚಾರವಾಗುವುದು ಅದು ದೇಶನಾ ಲಬ್ಧಿಯಿದೆ. ನರಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶದ ನಿಮಿತ್ತವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ ಕರ್ಮಗಳ ಪೂರ್ವಸತ್ತಾ ಅಂತಃಕೋಟಾಕೋಟಿ ಸಾಗರ ಪ್ರಮಾಣ ಉಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ನವೀನ ಬಂಧವು ಅಂತಃಕೋಟಾಕೋಟಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಖ್ಯಾತಭಾಗ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು, ಅದು ಕೂಡ ಆ ಲಬ್ಧಿ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಮತ್ತು ಅದೆಷ್ಟೋ ಪಾಪಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಬಂಧವು ಕ್ರಮದಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಯೋಗ್ಯ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಲಬ್ಧಿಯಿದೆ.

ಇವು ನಾಲ್ಕು ಲಬ್ಧಿಗಳು ಭವ್ಯ ಅಥವಾ ಅಭವ್ಯನಿಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಲಬ್ಧಿಗಳಾದ ನಂತರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದರೆ ಆಗುವುದು, ಆಗದಿದ್ದರೆ ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು 'ಲಬ್ಧಿಸಾರ'ದಲ್ಲಿ (ಗಾಥೆ-೩ರಲ್ಲಿ) ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಹಿತದ ಶಿಕ್ಷಣ

ಕೊಡುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವನು ಈ ಕೊಟ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹೇಗಿದೆಯೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು ನಂತರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ 'ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವುದು; ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ವಿಚಾರವಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಆ ಶಿಕ್ಷಣದ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತೀತಿಯು ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಗುರುಗಳು ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶ ಕೊಡುವರು, ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಈ ಕೊಟ್ಟ ಉಪದೇಶವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆಯೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು, ನಂತರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ 'ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ'ಯೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವುದು; ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ವಿಚಾರವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಆ ಉಪದೇಶದ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತೀತಿಯು ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಮೂಲ ಕಾರಣವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕರ್ಮವಿದೆ; ಅದರ ಉದಯವು ದೂರವಾದರೆ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುವುದು, ದೂರವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಅದರ ಉದ್ಯಮವೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೊಂದೇ ಇದೆ.

ಇನ್ನು ಐದನೆಯದಾದ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯಾದಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಆಗಿಯೇ ಆಗುವುದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಲಬ್ಧಿಗಳು ಆಗಿವೆ, ಮತ್ತು ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತದ ನಂತರ ಯಾರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದಿದೆ ಅದೇ ಜೀವನಿಗೆ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ತದ್ರೂಪವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸುವುದೇ ಈ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯುಳ್ಳವನ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಉದ್ಯಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅದರಿಂದ ಸಮಯ-ಸಮಯಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಅದರ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವುದು; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶದ ವಿಚಾರವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಮತ್ತು ಈ ಪರಿಣಾಮಗಳ ತರತಮತೆಯನ್ನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಮೂಲಕ ನೋಡಲಾಗಿದ್ದು ಅದರ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಕರಣಾನುಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಈ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಃಕರಣ, ಅಪೂರ್ವಕರಣ, ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣವೆಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಲಬ್ಧಿಸಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ತ್ರಿಕಾಲವರ್ತಿ ಸಮಸ್ತಕರಣಲಬ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜೀವರುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇವು ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕರಣವೆಂಬುದು ಪರಿಣಾಮದ ಹೆಸರು ಇದೆ.

ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಸಮಯಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸಮಾನವಿರುವುದು ಅದು ಅಧಃಕರಣವಿದೆ*. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಜೀವನ ಪರಿಣಾಮವು ಆ ಕರಣದ ಮೊದಲಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವಿಶುದ್ಧತೆಯೊಡನೆ ಆಗುವುದು. ಅನಂತರ ಸಮಯ-ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅನಂತಗುಣಿತ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುವು, ಮತ್ತು ಅದರ ಎರಡನೆಯ-ಮೂರನೆಯ ಮೊದಲಾದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮಗಳಿರುವವು ಹಾಗೆ ಯಾರೋ ಅನ್ಯ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುವವು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಸಮಯ-ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅನಂತಗುಣಿತ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವವು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಧಃಪ್ರವೃತ್ತಿಕರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತು ನಂತರದ, ಸಮಯಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸಮಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದು. ಅಪೂರ್ವವೇ ಆಗುವುದು ಅದು ಅಪೂರ್ವಕರಣವಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆ ಕರಣದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮೊದಲಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆ ಯಾವುದೇ ಜೀವನಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯಾದಿ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ;

* ಲಬ್ಧಿಸಾರ, ಗಾಥೆ-೩೫